

Παλαιοκερασιά Φθιώτιδας
Δημοτικό Σχολείο
8-11 Δεκεμβρίου 2011

8
ΟΓΔΟΟ
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ
ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

Πρόγραμμα-Περιλήψεις

Ελληνική Εταιρεία Κοινωνικής Ψυχολογίας
Κλάδος Κοινωνικής Ψυχολογίας της ΕΛ.Ψ.Ε.

Παλαιοκερασιά Φθιώτιδας
Δημοτικό Σχολείο
8-11 Δεκεμβρίου 2011

ΟΓΔΟΟ
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ
ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

Οργανωτικοί φορείς

Ελληνική Εταιρεία Κοινωνικής Ψυχολογίας
Κλάδος Κοινωνικής Ψυχολογίας της Ελληνικής Ψυχολογικής Εταιρείας

Πρόεδρος

Στάμος Παπαστάμου

Επιστημονική Επιτροπή

Αντώνης Γαρδικιώτης
Μαρία Δικαίου
Αναστασία-Βαλεντίνη Ρήγα
Δέσποινα Σακκά
Αλεξάνδρα Χαντζή
Ξένια Χρυσοχόου

Οργανωτική Επιτροπή

Παναγιώτης Κορδούτης
Άννα Μαντόγλου
Βασίλης Παυλόπουλος
Γεράσιμος Προδρομίτης

Χορηγοί

Δήμος Στυλίδας
Εκδόσεις Πεδίο

Επικοινωνία

<http://socpsy.pblogs.gr/>
vranior@psych.uoa.gr <Βασίλης Παυλόπουλος>
gprod@panteion.gr <Γεράσιμος Προδρομίτης>

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΠΕΜΠΤΗ, 8 Δεκεμβρίου

17:00 – 18:00	Υποδοχή, εγγραφές
18:00 – 18:30	Χαιρετισμοί, έναρξη
18:30 – 20:00	Κύρια Ομιλία: <i>Η οικονομική κρίση ως αντικείμενο της Κοινωνικής Ψυχολογίας</i>
20:30	Δείπνο

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 9 Δεκεμβρίου

10:30 – 12:00	Θεματική Συνεδρία: <i>Η κοινωνική αλλαγή και οι μυθολογίες της: Άρρητες θεωρίες και ρητές πρακτικές</i>
12:00 – 12:30	Διάλειμμα - καφές
12:30 – 14:00	Συμπόσιο: <i>Κοινωνικές αναπαραστάσεις και κοινωνικές συμπεριφορές</i>
14:00 – 18:30	Διακοπή εργασιών – γεύμα
18:30 – 20:00	Θεματική Συνεδρία: <i>Διαπροσωπικές σχέσεις</i>

ΣΑΒΒΑΤΟ, 10 Δεκεμβρίου

10:30 – 11:30	Θεματική Συνεδρία: <i>Διομαδικές σχέσεις στην εποχή της παγκοσμιοποίησης</i>
11:30 – 12:00	Διάλειμμα - καφές
12:00 – 14:00	Θεματική Ενότητα: <i>Η Κοινωνική Ψυχολογία ως συνδεδεμένος κρίκος περιεχομένων, διαδικασιών και μηχανισμών</i>
14:00 – 18:30	Διακοπή εργασιών – γεύμα
18:30 – 20:00	Θεματική Συνεδρία: <i>Πολιτισμός και μετανάστευση</i>

ΚΥΡΙΑΚΗ, 11 Δεκεμβρίου

10:30 – 12:00	Θεματική Συνεδρία: <i>Εργασία, επάγγελμα, οργανισμοί</i>
12:00 – 12:30	Διάλειμμα - καφές
12:30 – 14:00	Θεματική Συνεδρία: <i>Παιδικότητα και εφηβεία. Κοινωνιοψυχολογικές δυναμικές στο σχολείο και την οικογένεια</i>
14:00 – 14:30	Γενική συνέλευση των μελών του Κλάδου Κοινωνικής Ψυχολογίας της Ελληνικής Ψυχολογικής Εταιρείας
14:30 – 15:00	Γενική συνέλευση των μελών της Ελληνικής Εταιρείας Κοινωνικής Ψυχολογίας

**ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ**

ΠΕΜΠΤΗ, 8 Δεκεμβρίου

Πέμπτη, 8 Δεκεμβρίου, 17:00 – 18:00

- Υποδοχή, εγγραφές

Πέμπτη, 8 Δεκεμβρίου, 18:00 – 18:30

- Χαιρετισμοί
- Έναρξη των εργασιών του συνεδρίου

Πέμπτη, 8 Δεκεμβρίου, 18:30 – 20:00

Κύρια Ομιλία: *Η οικονομική κρίση ως αντικείμενο της Κοινωνικής Ψυχολογίας*
Στάμος Παπαστάμου,
Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

Πέμπτη, 8 Δεκεμβρίου, 20:30

- Δείπνο

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 9 Δεκεμβρίου

Παρασκευή, 9 Δεκεμβρίου, 10:30 – 12:00

Θεματική Συνεδρία: *Η κοινωνική αλλαγή και οι μυθολογίες της: Άρρητες θεωρίες και ρητές πρακτικές*

Προεδρεύει: Γεράσιμος Προδρομίτης, Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

- Ο ρόλος του πλαισίου στις άρρητες θεωρίες κοινωνικής επιρροής
Σοφία Γκουμάτση, Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών
- Η στάση απέναντι στην αλλαγή επηρεάζεται από τον προσωπικό ηθικό κώδικα και την ελπίδα;
Βάσια Ιγνατίου Καραμανώλη, Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων
- Σωφρονιστικοί υπάλληλοι: Θύτες ή θύματα; Μία εμπειρική παρουσίαση από το Γενικό Κατάστημα Κράτησης Θεσσαλονίκης
Κυριακή Καρυανού, Στυλιανός Δουλγερίδης, Γενικό Κατάστημα Κράτησης Θεσσαλονίκης

- Ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά των «αγανακτισμένων διαδηλωτών» της πλατείας Συντάγματος
Παναγιώτης Κακαλέτρης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Παρασκευή, 9 Δεκεμβρίου, 12:00 – 12:30

- Διάλειμμα – καφές

Παρασκευή, 9 Δεκεμβρίου, 12:30 – 14:00

Συμπόσιο: Κοινωνικές αναπαραστάσεις και κοινωνικές συμπεριφορές

Προεδρεύουν: Αναστασία-Βαλεντίνη Ρήγα, *Πανεπιστήμιο Κρήτης*

Κλειώ Πρεσβέλου, *Université Catholique de Louvain, Belgium*· *Wageningen University, The Netherlands*

- Κοινωνικές αναπαραστάσεις της οικονομικής κρίσης: Μία δομική προσέγγιση
Μαρία Γκέκα, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*
- Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις των πολιτών για την κοινωνική επανένταξη των αποφυλακισμένων
Αναστασία-Βαλεντίνη Ρήγα, *Εμμανουέλλα Παππά, Μιλτιάδης Κάνδιος, Πανεπιστήμιο Κρήτης*
- Αναπαραστάσεις παιδιών και εφήβων για τη γονεϊκή συμπεριφορά
Άρτεμις Ζ. Γιώτσα, *Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων*
Άννα Κ. Τουλουμάκου, *University of Oxford, UK*
- Συζήτηση και επισημάνσεις
Κλειώ Πρεσβέλου, *Université Catholique de Louvain, Belgium*· *Wageningen University, The Netherlands*

Παρασκευή, 9 Δεκεμβρίου, 18:30 – 20:00

- Θεματική Συνεδρία: *Διαπροσωπικές σχέσεις*
Προεδρεύει: Στάμος Παπαστάμου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*
- Ισοτιμία, απιστία και μορφές απιστίας στις ανεισημένες ερωτικές σχέσεις
Παναγιώτης Κορδούτης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών επιστημών*
- Online/offline απιστία και διαφυλική διαφοροποίηση αντίδρασης
Γιάννης Κατερέλος, Κ. Δημητρίου, Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών
- Η σεξουαλική παρενόχληση και η ομοφοβία ως δίδυμες επιπτώσεις της κοινωνικής τιμωρίας
Ρόμπερτ Μέλλον, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*
- Οι στάσεις των ενηλίκων σχετικά με το βιασμό στην Αθήνα και την Πρέβεζα
Μιχαήλ Τσεντσερής, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
Ειρήνη Κατσάβαρου, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

ΣΑΒΒΑΤΟ, 10 Δεκεμβρίου

Σάββατο, 10 Δεκεμβρίου, 10:30 – 11:30

Θεματική Συνεδρία: *Διομαδικές σχέσεις στην εποχή της παγκοσμιοποίησης*

Προεδρεύει: Βασίλης Παυλόπουλος, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

- Η αντιλαμβανόμενη διομαδική διαφορά ως μεταβλητή οργάνωσης στάσεων σχετικών με άλλες πολιτισμικές ομάδες: Μια μελέτη τεσσάρων ομάδων σε δύο χώρες Διδώ Παπαθεοδώρου, *Seeger Breugelmans, Tilburg University, The Netherlands*
- Η επανακατηγοριοποίηση σε υπερκείμενες ομάδες είναι πάντα θετική για την πρόσληψη μειονοτήτων; Η περίπτωση των μεταναστών στην Ελλάδα
Ξένια Χρυσοχόου, Γιάννης Αναγνώστου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*
- Αναπαράσταση των διεθνών εξελίξεων και κανονιστικές αναφορές της πολιτικής δράσης
Τηλέμαχος Ιατρίδης, *Πανεπιστήμιο Κρήτης*
Ξένια Χρυσοχόου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

Σάββατο, 10 Δεκεμβρίου, 11:30 – 12:00

- Διάλειμμα – καφές

Σάββατο, 10 Δεκεμβρίου, 12:00 – 14:00

Θεματική Ενότητα: *Η Κοινωνική Ψυχολογία ως συνδετικός κρίκος περιεχομένων, διαδικασιών και μηχανισμών*

Προεδρεύει: Τηλέμαχος Ιατρίδης, *Πανεπιστήμιο Κρήτης*

- Επιτρεπτός και απαγορευμένος καθορισμός του χρόνου επέλευσης του θανάτου στο Δίκαιο
Αναστάσιος Καντιάνης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*
- Συμπόσιο: *Λίστα σκέψεων και δίπολο πηγή-μήνυμα, ή η ψευδοδιλημματική αντιπαράθεση του κοινωνικού με το γνωστικό στην πλειοψηφική και μειονοτική επιρροή*
Στάμος Παπαστάμου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*
Αντώνης Γαρδικιώτης, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*
Γεράσιμος Προδρομίτης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*
- Περιφερειακά ερεθίσματα και προτιμήσεις: Φαινόμενα σειράς και εξοικείωσης σε εκλογές
Γεώργιος Αμπακούμκιν, *Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας*

Σάββατο, 10 Δεκεμβρίου, 18:30 – 20:00

Θεματική Συνεδρία: *Πολιτισμός και μετανάστευση*

Προεδρεύει: Ξένια Χρυσοσχόου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

- Η (δια)πολιτισμική παράμετρος στη μελέτη της μετανάστευσης: Οφέλη και παρενέργειες
Βασίλης Παυλόπουλος, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*
- Παρουσίαση πιλοτικού προγράμματος έρευνας στην επίλυση συγκρούσεων με τη χρήση της εικόνας
Ελένη Χούντα, *Αθηνά Χατζούλη, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*
- Δείκτες πρόσβασης παιδιών και ενηλίκων μεταναστών στην εκπαίδευση: Αποτελέσματα πανελλαδικής έρευνας
Μαρίνα Ντάλλα, Βασίλης Παυλόπουλος, Ηλίας Μπεζεβέγκης, Κατερίνα Γεωργαντί, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*
- Αντιλήψεις Ελλήνων, Αλβανών και Σέρβων εφήβων σχετικά με τη δομή και τη λειτουργία της οικογένειας
Σταμάτης Αντωνίου, Μαρίνα Ντάλλα, Εύη Γεωργιάδου, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*
Λέδια Κασάκου, *Πανεπιστήμιο Τιράνων, Αλβανία*
Γεώργιος Μιχαϊλίδης, *Narodni University Nis, Σερβία*

ΚΥΡΙΑΚΗ, 11 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

Κυριακή, 11 Δεκεμβρίου, 10:30 – 12:00

Θεματική Συνεδρία: *Εργασία, επάγγελμα, οργανισμοί*

Προεδρεύει: Ρόμπερτ Μέλλον, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*

- Συναισθηματική νοημοσύνη και κλάδος σπουδών
Σμαράγδα Καζή, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*
- Ο ρόλος των οργανωσιακών αξιών υποστήριξης στη γνωστική και συναισθηματική ταύτιση με τον εργασιακό οργανισμό
Αθηνά Ξενικού, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*
- Ερωτηματολόγιο Συμπεριφοράς Επιρροής (IBQ) στους οργανισμούς: Μετάφραση, εγκυρότητα και αξιοπιστία της κλίμακας στα Ελληνικά
Κωνσταντίνα Τυροβολά, Βασιλική Παπανικολάου, Δημήτριος Αδάμης, *Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας*
- Εσωτερικοί παράγοντες και εργασιακή απόδοση
Αθηνά Παχατίρογλου, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών*
Βασιλική Παπανικολάου, *Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας*

- Αντιλαμβανόμενη οργανωσιακή δικαιοσύνη και ψυχική υγεία των εργαζόμενων στο εργασιακό περιβάλλον των δημόσιων οργανισμών
Σοφία Πρωτόπαπα, Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών Βασιλική Παπανικολάου, Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας

Κυριακή, 11 Δεκεμβρίου, 12:00 – 12:30

- Διάλειμμα – καφές

Κυριακή, 11 Δεκεμβρίου, 12:30 – 14:00

Θεματική Συνεδρία: Παιδικότητα και εφηβεία. Κοινωνιοψυχολογικές δυναμικές στο σχολείο και την οικογένεια

Προεδρεύει: Αναστασία-Βαλεντίνη Ρήγα, *Πανεπιστήμιο Κρήτης*

- Ο «κόσμος» στην Ελλάδα: Κοινωνικές αναπαραστάσεις των παιδιών για τη δημόσια σφαίρα μέσα από ζωγραφιές
Αναστάσιος Παιδακάκης, Sandra Jovchelovitch, London School of Economics and Political Science, UK

- Η συμβολή της ανάλυσης των κοινωνικών αναπαραστάσεων στη βελτίωση των διδακτικών πρακτικών: Το παράδειγμα του ζητήματος της σχολικής μετάβασης
Ευθυμία Γουργιώτου, Πανεπιστήμιο Κρήτης

- Επικοινωνιακή εκφραστική ανέλιξη συγκινήσεων ως συναισθημάτων σε παιδιά
Κωνσταντίνος Δημουλάς, Βασιλική Νημά, Ευριπίδης Δημουλάς, Θεοδώρα Παπαδημητρίου, Ιωάννης Καλύβας, Φωτεινή Καλύβα, Θωμάς Κατσαρός, Δημήτριος Λιόβας, Νικόλαος Φαρμάκης, Κωνσταντίνος Βαϊνάς
Γραφείο Σχολικών Συμβούλων Β/θμιας Εκπαίδευσης Νομού Λάρισας, Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής Τεχνολογικής Εκπαίδευσης, Ομάδα Εργασίας Ψυχοβιοαναλυτικής Έρευνας

- Οικογενειακή λειτουργικότητα στην ελληνική αστική οικογένεια ως προς τη συνοχή και την προσαρμοστικότητα της: Σύγκριση των εκτιμήσεων παιδιών και εφήβων με αυτές των γονέων τους

Άννα Δαβίδ-Σπανοπούλου, Αικατερίνη Γκαρή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Κυριακή, 11 Δεκεμβρίου, 14:00 – 14:30

- Γενική συνέλευση των μελών του κλάδου Κοινωνικής Ψυχολογίας της Ελληνικής Ψυχολογικής Εταιρείας

Κυριακή, 11 Δεκεμβρίου, 14:30 – 15:00

- Γενική συνέλευση των μελών της Ελληνικής Εταιρείας Κοινωνικής Ψυχολογίας

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 9 Δεκεμβρίου

Παρασκευή, 9 Δεκεμβρίου, 10:30 – 12:00

Θεματική Συνεδρία: Η κοινωνική αλλαγή και οι μυθολογίες της: Άρρητες θεωρίες και ρητές πρακτικές

- Ο ρόλος του πλαισίου στις άρρητες θεωρίες κοινωνικής επιρροής
Σοφία Γκουμάτση, Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

Με τον όρο άρρητες θεωρίες κοινωνικής επιρροής αναφερόμαστε στις θεωρίες του κοινού νου για τη φύση και τη λειτουργία των διαδικασιών που εμπλέκονται σε κάθε επικοινωνιακή διαδικασία η οποία δύναται να επηρεάσει τη στάση του κοινωνικού υποκειμένου μετασχηματίζοντάς την. Ο πλειοκεντρισμός, ως πριμοδότηση της συμμόρφωσης σε μια κυρίαρχη πλειοψηφία, και ο μειοκεντρισμός, ως πριμοδότηση της διαφοροποίησης από την πλειοψηφία, αποτελούν την αφετηρία του ερευνητικού μας προβληματισμού. Η ανακίνωση επικεντρώνεται στην αλληλεπίδραση των άρρητων θεωριών κοινωνικής επιρροής με το κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο αυτές αρθρώνονται. Στην έρευνά μας το κοινωνικό πλαίσιο προσδιορίζεται τόσο με οικονομικούς όρους, όσο και με όρους κοινωνικής συναίνεσης. Διερευνάται, λοιπόν, η αλληλεπίδραση της οικονομικής κρίσης και της κοινωνικής συναίνεσης με τις άρρητες θεωρίες κοινωνικής επιρροής και η επίδρασή τους στη στάση του κοινωνικού υποκειμένου απέναντι σε ζητήματα της επικαιρότητας. Τα πειραματικά δεδομένα στηρίζουν την υπόθεση ότι το κοινωνικό υποκείμενο προσλαμβάνει και αναπαράγει τις άρρητες θεωρίες κοινωνικής επιρροής κατά τρόπο ενεργητικό, προσδίδοντας διαφορετικό κάθε φορά περιεχόμενο ανάλογα με το κοινωνικό πλαίσιο. Τα ευρήματα εντάσσονται στην ευρύτερη επιστημολογική προβληματική για τη διαλεκτική σχέση κοινωνικής σκέψης και κοινωνικής πραγματικότητας, καθώς οι άρρητες θεωρίες κοινωνικής επιρροής λειτουργούν σαν εργαλεία πρόσληψης και νοηματοδότησης του κοινωνικού, ενώ παράλληλα, το κοινωνικό πλαίσιο είναι αυτό που προσδιορίζει το κανονιστικό περιεχόμενο των άρρητων θεωριών κοινωνικής επιρροής χρωματίζοντάς τις ιδεολογικά.

- Η στάση απέναντι στην αλλαγή επηρεάζεται από τον προσωπικό ηθικό κώδικα και την ελπίδα;
Βάσια Ιγνατίου Καραμανώλη, Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων

Στόχος της παρούσας έρευνας είναι να διερευνηθεί αν η στάση του ατόμου απέναντι στις διαδικασίες της αλλαγής επηρεάζεται από τον προσωπικό ηθικό κώδικα και την ελπίδα που τρέφει ότι όλα θα πάνε καλά για τον ίδιο. Στην παρούσα έρευνα (N=160) χρησιμοποιήθηκαν τα ακόλουθα ερωτηματολόγια: (α) The Ethics Position Questionnaire (EPQ) (Forsyth, 1980), (β) The Hope Scale (HS) (Snyder, et al., 1991), και (γ) ένα νέο Ερωτηματολόγιο (8 ερωτήσεις) για την Αλλαγή. Οι δείκτες αξιοπιστίας (Crombach's alpha) για τις κλίμακες EPQ, HS και το Ερωτηματολόγιο της Αλλαγής ήταν .78, .84 και .71, αντίστοιχα. Οι αρχικές μας υποθέσεις ότι ένα σταθερό αξιακό σύστημα βασισμένο στην ηθική επιδρά και συσχετίζεται θετικά με την αίσθηση της ελπίδας ($r=.57, p<.001$) και ότι ένα σταθερό αξιακό σύστημα και ο προσανατολισμός προς την ελπίδα συσχετίζονται θετικά με την τάση για αλλαγή ($r=.39, p<.001$ και $r=.52, p<.001$) δείχνουν να επιβεβαιώνονται. Ανακύπτουν ερωτήματα σχετικά με το αν ο ηθικός κώδικας υποστηρίζει το ίδιο την αίσθηση της ελπίδας και τις αλλαγές στο κοινωνικό επίπεδο όπως στο ατομικό, δεδομένου ότι σε αυτό το επίπεδο εμπλέκεται τόσο η αναπαράσταση όσο και η υπόθεση του ατόμου για τον ηθικό κώδικα του άλλου.

- **Σωφρονιστικοί υπάλληλοι: Θύτες ή θύματα; Μία εμπειρική παρουσίαση από το Γενικό Κατάστημα Κράτησης Θεσσαλονίκης**

Κυριακή Καρυανού, Στυλιανός Δουλγερίδης, *Γενικό Κατάστημα Κράτησης Θεσσαλονίκης*

Το επάγγελμα του σωφρονιστικού υπαλλήλου φέρει από τη φύση του το βάρος της σωφρονιστικής μεταχείρισης, γεγονός που αφορά όχι μόνο το φυλακτικό, αλλά και όλο το προσωπικό των καταστημάτων κράτησης. Στα πλαίσια του ρόλου τους οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι βιώνουν ταυτόχρονα το ρόλο του θύτη και του θύματος μέσα από επιθετικές συμπεριφορές που εμφανίζονται στο χώρο. Το ίδιο το έργο της φύλαξης καθορίζεται από τον Εσωτερικό Κανονισμό των Καταστημάτων Κράτησης, ωστόσο μία ανάγνωση αυτού του κανονισμού αποκαλύπτει ψυχολογικούς μηχανισμούς όπως ο κατακερματισμός του έργου, η ρουτίνα, ο σταδιακός απανθρωπισμός και άλλες γραφειοκρατικές επινοήσεις με βάση τις οποίες ασκείται η εξουσία. Παράλληλα, το ψυχοπαιστικό περιβάλλον μέσα στο οποίο οι σωφρονιστικοί υπάλληλοι καλούνται να εκτελέσουν το έργο τους ενισχύεται από κοινωνικές ψυχολογικές κατασκευές, όπως η χρήση κατάλληλων αντικειμένων (γκλομπ, στολές) αλλά και η ανυπαρξία παραθύρων ή ρολογιών που φανερώνουν το χρόνο, κανόνες και αντικατάσταση ονομάτων από τίτλους όπως «υπάλληλε!». Με άλλα λόγια, το είδος του περιβάλλοντος ενθαρρύνει τη διαδικασία του ιδρυματισμού τόσο των φυλάκων όσο και των εγκλείστων. Η εμπειρία των σωφρονιστικών υπαλλήλων με το διπλό ρόλο του θύτη-θύματος σε γνωστικό και συμπεριφορικό επίπεδο καταγράφεται πειραματικά σε ένα σύντομο ερωτηματολόγιο που δόθηκε σε τυχαίο δείγμα φυλάκων. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων αυτού του ερωτηματολογίου θα μπορούσε να ξεκινήσει τη συζήτηση για το θεωρητικό και εμπειρικό πλαίσιο της βίας στη φυλακή. Άλλωστε, 40 χρόνια μετά το πείραμα του Zimbardo ο συζήτηση για το ρόλο που διαδραματίζει το φυλακτικό προσωπικό στις φυλακές συνεχίζεται..

- **Ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά των «αγανακτισμένων διαδηλωτών» της πλατείας Συντάγματος**

Παναγιώτης Κακαλέτρης, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Το καλοκαίρι του 2011 στην πλατεία Συντάγματος και άλλες κεντρικές πλατείες της χώρας πολίτες συγκεντρώνονται και διαμαρτύρονται για τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης και των μέτρων λιτότητας. Η κινητοποίηση αυτή παρουσιάζει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά σε σχέση με τους συνήθεις τρόπους κοινωνικής διαμαρτυρίας. Οι ιδιαιτερότητες αυτές θα μπορούσαν να αποδοθούν, εκτός των άλλων, και στα ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων. Ερευνώντας την ψυχοκοινωνική ταυτότητα των συμμετεχόντων στις συγκεντρώσεις αυτές διακρίνουμε 2 κύριες ομάδες διαδηλωτών: τους «αγανακτισμένους πολίτες» και τους «ιδεολόγους ακτιβιστές» με κάθε μία να παρουσιάζει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Ακόμα προέκυψαν δύο επιπλέον ομαδοποιήσεις αυτή της άρνησης και αυτής της αποδοχής και των δύο αυτών ταυτοτήτων. Στην έρευνα συμμετείχαν 275 άτομα. Μετρήθηκε η συμμετοχή τους στις διαδηλώσεις, τη στάση τους απέναντι στην πολιτική βία, την εξουσία, την πολιτική αλλαγή, την αιτιολόγηση της οικονομικής κρίσης, καθώς και γενικά χαρακτηριστικά τους όπως ο δεξιός αυταρχισμός και ο ατομικισμός. Η ανάλυση των δεδομένων μας δείχνει περισσότερο συντηρητικά χαρακτηριστικά για τους αγανακτισμένους πολίτες σε σχέση με τους ιδεολόγους ακτιβιστές και πιο αισιόδοξα και παρορμητικά χαρακτηριστικά για αυτούς με διπλή ταυτότητα σε σχέση με αυτούς με καμία από τις δύο ταυτότητες. Γενικά η ταυτότητα του αγανακτισμένου πολίτη είναι πιο διακριτή και σημαντική στις στάσεις του δείγματος απ' ό,τι του ιδεολόγου ακτιβιστή. Τα ευρήματα μας δίνουν αφορμή για συζήτηση πάνω στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων στις κοινωνικές διαμαρτυρίες τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 9 Δεκεμβρίου

Παρασκευή, 9 Δεκεμβρίου, 12:30 – 14:00

Συμπόσιο: Κοινωνικές αναπαραστάσεις και κοινωνικές συμπεριφορές

Προεδρεύουν: Αναστασία-Βαλεντίνη Ρήγα, *Πανεπιστήμιο Κρήτης*

Κλειώ Πρεσβέλου, *Université Catholique de Louvain, Belgium* · *Wageningen University, The Netherlands*

Το συμπόσιο αυτό αποσκοπεί στην παρουσίαση ερευνών που αναφέρονται σε σύγχρονες κοινωνικές συμπεριφορές για κοινωνικά θέματα, τα οποία διερευνώνται είτε με ερωτηματολόγια είτε με συνεντεύξεις ενώ τίθενται από τους ερευνητές οι σχετικές επιστημονικές: (α) για την οικονομική κρίση σε ευρωπαϊκό επίπεδο όπως τη βιώνουν τρεις διαφορετικές κοινωνικοοικονομικές ομάδες για τη σχέση με την κατανάλωση, την αποταμίευση και την κοινωνική αναπαράσταση του χρήματος, (β) για την κοινωνική αναπαράσταση των πολιτών μέσω συνεντεύξεων και ερωτηματολογίων για την επανένταξη των αποφυλακισμένων καθώς και του ελληνικού σωφρονιστικού συστήματος. Αναλύθηκαν οι ελεύθερες απόψεις των ερωτηθέντων επίσης πως διαμορφώνονται και από ποια συναισθήματα συνοδεύονται οι αναπαραστάσεις των πολιτών για τον φίλο, συγγενή ή απλό πολίτη αποφυλακισμένο, (γ) για τις κοινωνικές αναπαραστάσεις παιδιών και εφήβων και τη γονεϊκή συμπεριφορά. Χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο Child-Parq του Rohner και αναδεικνύονται τα ψυχομετρικά χαρακτηριστικά του εργαλείου στην ελληνική έκδοση και (δ) η συζητήτρια του συμποσίου αναλύει και επισημαίνει τους προβληματισμούς της για τις ως άνω έρευνες.

• Κοινωνικές αναπαραστάσεις της οικονομικής κρίσης: Μία δομική προσέγγιση

Μαρία Γκέκα, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Η παρούσα ανακοίνωση εγγράφεται στα πλαίσια μιας ευρωπαϊκής μελέτης που πραγματοποίησε το Centre Méditerranéen pour l'étude des Représentations Sociales για την οικονομική κρίση και τις κοινωνικές συμπεριφορές που διαμορφώθηκαν από τις απαρχές της εμφάνισής της. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε το Σεπτέμβριο του 2009. Συμμετείχαν 120 άτομα, άντρες και γυναίκες, τα οποία ανήκαν σε τρεις διαφορετικές κοινωνικο-οικονομικές ομάδες: έμποροι μικρομεσαίων επιχειρήσεων, τραπεζικοί υπάλληλοι και φοιτητές οικονομικών σπουδών. Για τη συλλογή των δεδομένων έγινε χρήση ερωτηματολογίου με ανοιχτές και κλειστές ερωτήσεις. Υποθέτουμε ότι το αναπαραστασιακό περιεχόμενο της οικονομικής κρίσης διαφέρει στις υπό μελέτη ομάδες λόγω της διαφορετικής ζωσας εμπειρίας τόσο σε γνωστικό όσο και σε κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο. Τα δεδομένα υποβλήθηκαν σε στατιστικές αναλύσεις συχνότητας και ανάλυσης ομοιότητας (analyse de similitude). Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η οικονομική κρίση αποτελεί ένα κοινωνικό φαινόμενο το οποίο παραπέμπει: (α) στις οικονομικές συνέπειες της κρίσης, (β) στα οικονομικά προβλήματα, (γ) σε ψυχολογικές συνέπειες, (δ) στο τραπεζικό και πολιτικό σύστημα και τέλος (ε) σε κοινωνικές συνέπειες. Παρατηρούνται αλλαγές οικονομικής συμπεριφοράς και διαχείρισης του χρήματος καθώς και διαφορές μεταξύ των υπό μελέτη ομάδων. Είναι ενδιαφέρον να σημειώσουμε ότι διαφαίνεται επιπλέον μία σημαντική αλλαγή συμπεριφοράς σε σχέση με την κατανάλωση και την αποταμίευση, γενικότερα, θα λέγαμε, σε σχέση με την κοινωνική αναπαράσταση του χρήματος.

- **Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις των πολιτών για την κοινωνική επανένταξη των αποφυλακισμένων**

Αναστασία-Βαλεντίνη Ρήγα, Εμμανουέλλα Παππά, Μιλτιάδης Κάνδιος, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Στην παρούσα εισήγηση μελετώνται οι κοινωνικές αναπαραστάσεις ομάδας πολιτών για την κοινωνική επανένταξη των αποφυλακισμένων και τη λειτουργία του σωφρονιστικού συστήματος ως στόχος λειτουργίας ασφαλούς κράτησης, διατήρησης και βελτίωσης της ευζωίας των κρατουμένων αλλά και της εικόνας του εαυτού των φυλακισμένων προς την έξω ομάδα. Χρησιμοποιήθηκαν: (α) Ερωτηματολόγια ανοικτών και κλειστών ερωτήσεων που αναλύθηκαν με το πρόγραμμα SPSS, και (β) συνεντεύξεις που βασίστηκαν στο μοντέλο της εγω-οικολογίας των Zavalloni & Louis Querin. Τα αποτελέσματα αποδεικνύουν ότι το περιβάλλον της φυλακής, ο στιγματισμός και η περιθωριοποίηση δυσκολεύουν την κοινωνικοποίηση των αποφυλακισμένων, η δε κοινωνική ομάδα προβληματίζεται και κρατά μια ουδέτερη στάση για τα άτομα αυτά ενώ οι ίδιοι αποφυλακισμένοι έρχονται συνεχώς αντιμέτωποι με την κοινωνική αντιδραστικότητα.

- **Αναπαραστάσεις παιδιών και εφήβων για τη γονεϊκή συμπεριφορά**

Άρτεμις Ζ. Γιώτσα, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Άννα Κ. Τουλουμάκου, University of Oxford, UK

Η παρούσα έρευνα διερευνά τις αναπαραστάσεις παιδιών και εφήβων για την συμπεριφορά των γονέων τους και αποτελεί μέρος ενός ευρύτερου ερευνητικού προγράμματος για την αποδοχή και απόρριψη των γονέων στην ελληνική κοινωνία. Ένας ακόμη στόχος της έρευνας είναι η παρουσίαση των ψυχομετρικών χαρακτηριστικών του εργαλείου που χρησιμοποιήθηκε στην ελληνική έκδοση. Για τη συλλογή των δεδομένων χορηγήσαμε τη συντομευμένη μορφή του ερωτηματολογίου Child PARQ Mother, Child PARQ Father του Rohner. Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 534 παιδιά και εφήβους. Η μέση ηλικία των συμμετεχόντων στην έρευνα ήταν 12.22 έτη (SD=2.49), από τα οποία 276 ήταν αγόρια (51.7%) και 258 (48.3%) ήταν κορίτσια. Ως προς τη χώρα προέλευσης των μαθητών, το 83.1% του δείγματος ήταν από την Ελλάδα και το 16.9% προερχόταν από ανατολικές, κυρίως, χώρες. Η ανάλυση των δεδομένων έγινε με τη χρήση επιβεβαιωτικής παραγοντικής ανάλυσης για την εγκυροποίηση των παραγόντων, όπως προτείνεται από τον κατασκευαστή της κλίμακας. Επίσης, έγιναν συγκρίσεις μέσω όρων για τη διερεύνηση διαφορών ανάμεσα σε παιδιά διαφορετικών ηλικιών και φύλου αλλά και σε σχέση με τις απαντήσεις που έδιναν για καθέναν από τους γονείς (πατέρα, μητέρα). Τέλος, ακολουθεί συζήτηση για τις επιπτώσεις της παρούσας ερευνητικής εργασίας στις σχέσεις και τις αλληλεπιδράσεις γονέων παιδιών.

- **Συζήτηση και επισημάνσεις**

Κλειώ Πρεσβέλου, Université Catholique de Louvain, Belgium· Wageningen University, The Netherlands

Η συζήτηση αναφέρεται στους προβληματισμούς και τις επισημάνσεις που τίθενται επί των θεματικών του Συμποσίου «Κοινωνικές Αναπαραστάσεις και Κοινωνικές Συμπεριφορές». Για την πρώτη θεματική παρατηρούνται αλλαγές κοινωνικής συμπεριφοράς και διαχείρισης του χρήματος καθώς και διαφορές μεταξύ των υπό μελέτη ομάδων αποτέλεσμα των συνεπειών της οικονομικής κρίσης, στη δεύτερη θεματική της επανένταξης των αποφυλακισμένων σύμφωνα με την περιγραφή των αναλύσεων, αναδύεται ένας προβληματισμός των ερωτηθέντων για τους κοινωνικά αποκλεισμένους και την κοινωνική τους επανένταξη και αυτό διότι υπάρχει αδυναμία του σωφρονιστικού συστήματος και ανοργάνωτη

κρατική μηχανή με πολλά κοινωνικά μειονεκτήματα ενώ στην τρίτη θεματική αποδεικνύονται οι διαφορές της γονεϊκής συμπεριφοράς ως προς το φύλο των γονέων και των παιδιών.

Παρασκευή, 9 Δεκεμβρίου, 18:30 – 20:00

Θεματική Συνεδρία: Διαπροσωπικές σχέσεις

• Ισοτιμία, απιστία και μορφές απιστίας στις ανεπίσημες ερωτικές σχέσεις

Παναγιώτης Κορδούτης, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών επιστημών

Εξετάσαμε κατά πόσον η ισοτιμία επηρεάζει την απιστία στις ανεπίσημες σχέσεις των νέων. Προπτυχιακοί φοιτητές (N=550) αποκρίθηκαν σε εργαλείο έρευνας δίνοντας τα βασικά στοιχεία για τις σχέσεις τους και βαθμολογώντας (α) την αντίληψή τους της ισοτιμίας προς το σύντροφό τους στη Γενική Μέτρηση Ισοτιμίας (Global Equity Measure) της Hatfield (1978), (β) τη γενική, σεξουαλική και συναισθηματική τους ικανοποίηση, και (γ) κατά πόσον είχαν εμπλακεί σε συμπεριφορές σεξουαλικής, συναισθηματικής ή μεικτής απιστίας. Επίσης δήλωσαν εάν είχαν διαπράξει απιστία. Η απιστία ήταν πιο πιθανή μεταξύ των ανισότιμων (υπερρωφελημένων ή υποωφελημένων) παρά των ισότιμων συντρόφων. Δύο είδη ανισοτιμίας εντοπίστηκαν: «συναισθηματική/ σεξουαλική (μεικτή)» και «διαθεσιμότητα για ερωτοτροπία». Οι υπερωφελημένοι επιδίωξαν περισσότερο στην μεικτή απιστία από τους ισότιμους ή τους υποωφελημένους και ήταν επίσης πιο πιθανό να είναι διαθέσιμοι για ερωτοτροπία απ' ό,τι οι πρώτοι. Η ανισοτιμία δίνει κίνητρα για απιστία αλλά η υπερωφέλεια ειδικότερα δίνει στα άτομα τη δυνατότητα να υιοθετούν δύο μορφές απιστίας, πιθανόν ως εναλλακτικές στρατηγικές για την έξοδό τους από τη σχέση.

• Online/offline απιστία και διαφυλική διαφοροποίηση αντίδρασης

Γιάννης Κατερέλος, Κ. Δημητρίου, Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

Στόχος της έρευνας είναι η online απιστία την οποία προσεγγίσαμε ως μια γνωριμία που αρχίζει online με προοπτικές να μεταβληθεί σε μια «ολοκληρωμένη» απιστία στον φυσικό χώρο. Θέσαμε τα εξής ερευνητικά ερωτήματα: (α) σε ποιο βαθμό αναστατώνει η απιστία όταν η γνωριμία έχει γίνει online ή όταν έχει γίνει offline, (β) εάν τα άτομα αντιδρούν στην online απιστία με την ίδια σοβαρότητα που αντιδρούν στην offline απιστία, και (γ) εάν υπάρχουν διαφυλικές διαφορές. Η επιλογή της μεθοδολογικής προσέγγισης έγινε με τρόπο ώστε να διαπιστώσουμε τις αντιδράσεις των συμμετεχόντων σε αντιδιαστολή με τις γενικότερες απόψεις τους (Harris & Christenfeld, 1996, Di Steno & Salovey, 1996, Tagler, 2010). Ο πειραματικός σχεδιασμός περιελάμβανε τέσσερις συνθήκες από δυο ανεξάρτητες μεταβλητές με δυο τιμές η κάθε μία, άνδρας/γυναίκα άπιστος/άπιστη και online/offline. Μετά την πειραματική συνθήκη (κείμενο) ακολουθούσαν ερωτήσεις των εξαρτημένων μεταβλητών (τρόπος αντίδρασης/σοβαρότητα/απόδοση) αλλά και ερωτήσεις αυτό-αναφοράς με στόχο να διαπιστώσουμε τις γενικότερες αντιλήψεις του δείγματός μας για την απιστία. Τα ερωτηματολόγια χορηγήθηκαν σε 157 φοιτητές, 35 άντρες και 122 γυναίκες (Μ.Ο. Ηλικίας 20.22 έτη). Τα αποτελέσματα της έρευνάς μας υποστηρίζουν προηγούμενα ευρήματα των Underwood & Findlay (2004), της Whitty (2008) και των Cooper et al.(2000) για την επίδραση που έχει μια online απιστία στην σχέση ειδικότερα εάν έχει πιθανότητα να μετακινηθεί στον φυσικό χώρο οπότε αναστατώνει το ίδιο με μια offline απιστία, δεν έχει όμως την ίδια βαρύτητα. Τα αποτελέσματά μας ενισχύουν προηγούμενα ευρήματα των Harris & Christenfeld (1996), Di Steno & Salovey (1996) και Tagler (2010). Πιο συγκεκριμένα, οι άντρες και οι γυναίκες συμμετέχοντες στο πείραμά μας έχουν διαφορετικές

στρατηγικές αντιμετώπισης του/της απίστου/ης οι οποίες διαμορφώνονται σύμφωνα με μια στερεοτυπική αντίληψη της σεξουαλικότητας των δυο φύλων.

- **Η σεξουαλική παρενόχληση και η ομοφοβία ως δίδυμες επιπτώσεις της κοινωνικής τιμωρίας**
Ρόμπερτ Μέλλον, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Στην παρούσα εισήγηση, η σεξουαλική παρενόχληση γυναικών από άντρες καθώς και οι ομοφοβικές στάσεις και πράξεις τους ερμηνεύονται ως δίδυμες επιπτώσεις της κοινωνικής τιμωρίας συμπεριφορών που δεν αντιστοιχούν στον κοινωνικά αποδεκτό ρόλο του άνδρα. Ενώ οι ομοφοβικές πράξεις αναγνωρίζονται ευρέως ως μια μορφή βίας, μέχρι πρόσφατως η σεξουαλική παρενόχληση θεωρούταν ότι ενισχύεται κυρίως από την (έστω και περιστασιακή) σεξουαλική αποδοχή που παράγει στις γυναίκες. Όμως, πρόσφατες πειραματικές αναλύσεις δείχνουν ότι η πιθανότητα σεξουαλικής παρενόχλησης αυξάνεται όταν το θύμα περιγράφεται ως δυναμική και επαγγελματικά επιτυχημένη αντί ως παραδοσιακά υποστηρικτική των αντρών στο χώρο της εργασίας. Οι έρευνες αυτές δείχνουν πως η σεξουαλική παρενόχληση μπορεί επίσης να αποτελεί μια μορφή βίας, αλλά αφήνουν την προέλευσή της ανεξήγητη. Στην πειραματική ανάλυση συμπεριφοράς έχει διαπιστωθεί ότι οι απειλές τιμωρίας θεμελιώνουν την ενισχυτική δύναμη ερεθισμάτων που παράγονται από βίαιες πράξεις. Επομένως οι απειλές τιμωρίας για παραβιάσεις του αντρικού ρόλου μπορεί να θεμελιώνουν την ενισχυτική δύναμη των ενδείξεων πόνου και δεινών που παράγονται από την σεξουαλική παρενόχληση καθώς επίσης και από τις ομοφοβικές πράξεις. Σύμφωνα με αυτή την ερμηνεία, σε δύο περιγραφικούς έρευνες (N=205 και 316 άνδρες αντιστοίχως) τα επίπεδα αυτοαναφερόμενου στρες σχετικά με παραβιάσεις του παραδοσιακού αντρικού ρόλου βρέθηκαν να συσχετίζονται αξιόπιστα με την τάση να παρενοχλεί σεξουαλικά καθώς επίσης με την τάση εκδήλωσης ομοφοβικών στάσεων και πράξεων. Η αποτελεσματική αντιμετώπιση αυτών των φαινομένων απαιτεί να ξεπεράσουμε το μίσος και την αηδία για τον δράστη και να διαπιστώσουμε τις ρίζες της συμπεριφοράς του στις καθιερωμένες εξαναγκαστικές πρακτικές ελέγχου που χαρακτηρίζουν την κοινωνία μας.

- **Οι στάσεις των ενηλίκων σχετικά με το βιασμό στην Αθήνα και την Πρέβεζα**
Μιχαήλ Τσεντσερής, *Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο*
Ειρήνη Κατσάβαρου, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Ο βιασμός είναι εγκληματική ενέργεια κατά των ηθών, η οποία διαπράττεται συχνότερα από ό,τι δηλώνεται ή γενικά αναφέρεται. Στην Ελλάδα καταδικάζονται για βιασμό 15 περίπου άτομα ετησίως, ενώ πολύ περισσότερα διαφεύγουν της τιμωρίας. Οι ηλικίες που πλήττονται περισσότερο είναι μεταξύ 10-15 ετών και οι βιαστές είναι όλων των ηλικιών, ακόμη και ανήλικα παιδιά. Βάσει καταδικαστικών αποφάσεων ο βιασμός στην Ελλάδα αποτελεί το 2.7% όλων των εγκλημάτων. Ο βιασμός αποτελεί αναμφίβολα το σοβαρότερο έγκλημα κατά των ηθών, γιατί δεν προσβάλλει μόνο την αιδώ του θύματος, αλλά και γιατί στρέφεται εναντίον της προσωπικής του ελευθερίας. Μέσα από αυτή την ανακοίνωση επιδιώκεται να καταγραφεί η στάση που έχουν οι άνδρες και οι γυναίκες απέναντι στο βιασμό, αλλά και τα στερεότυπα τα οποία έχουν δημιουργηθεί και αφορούν τον βιασμό, σε δύο πόλεις την πρωτεύουσα Αθήνα και την Πρέβεζα (πόλη καταγωγής των συγγραφέων). Στο πλαίσιο της έρευνας χορηγήθηκε ερωτηματολόγιο (Γκαρή & συν., 2009) σε 120 άνδρες και γυναίκες στην Αθήνα και την Πρέβεζα, 60 ερωτηματολόγια διανεμήθηκαν στην Αθήνα και 60 στην Πρέβεζα, 30 σε γυναίκες και τα άλλα 30 σε άνδρες, σε κάθε πόλη. Με τη μέθοδο της ανάλυσης παραγόντων αναδείχθηκαν τέσσερις παράγοντες: «ευθύνη του θύματος του βιασμού», «ορισμός του βιασμού», «κίνητρα του βιασμού» και «χαρακτηριστικά των βιαστών». Τα αποτελέσματα της έρευνας μας επιβεβαιώ-

νουν τα αποτελέσματα προηγούμενων ερευνών που αφορούν τις διαφορές των φύλων εμπλουτίζοντάς τα. Επικεντρωμένος κάνεις στα ευρήματα οφείλει να υπογραμμίσει το γεγονός ότι οι γυναίκες τείνουν να έχουν λιγότερο συντηρητικές στάσεις όσον αφορά τα στερεότυπα προς το βιασμό όπως και το ότι τα δύο φύλα αποδέχονται τα στερεότυπα που αφορούν το φύλο τους και τις προκαταλήψεις σχετικά με τους παραδοσιακούς ρόλους ανδρών και γυναικών. Επιπρόσθετα, ανάμεσα στο φύλο και τον τόπο κατοικίας δεν εντοπίστηκε συσχέτιση όσον αφορά το έγκλημα του βιασμού.

ΣΑΒΒΑΤΟ, 10 Δεκεμβρίου

Σάββατο, 10 Δεκεμβρίου, 10:30 – 11:30

Θεματική Συνεδρία: Διομαδικές σχέσεις στην εποχή της παγκοσμιοποίησης

- Η αντιλαμβανόμενη διομαδική διαφορά ως μεταβλητή οργάνωσης στάσεων σχετικών με άλλες πολιτισμικές ομάδες: Μια μελέτη τεσσάρων ομάδων σε δύο χώρες
Διδώ Παπαθεοδώρου, Seger Breugelmans, Tilburg University, *The Netherlands*

Στην παρούσα μελέτη διερευνάται η οργανωτική λειτουργία της αντιλαμβανόμενης διομαδικής διαφοράς ως προς διάφορες στάσεις. Τα δείγματα αποτελούνταν από 100 Τούρκους, 190 Έλληνες, 65 Ρωμιούς της Κωνσταντινούπολης και 51 Κωνσταντινουπολίτες της Ελλάδας. Οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν την κλίμακα της αντιλαμβανόμενης διομαδικής διαφοράς (Van Osch & Breugelmans, 2010) αναφορικά με την εκάστοτε ομάδα, καθώς και μια σειρά κλιμάκων στάσεων, π.χ. περιεχομένου στερεοτύπων (Fiske et al., 2002) και στάσεων επιπολιτισμοποίησης. Τα ευρήματα δείχνουν σχετική συμφωνία ως προς την αντιλαμβανόμενη διομαδική διαφορά σε όλα τα δείγματα. Ωστόσο, σε αντίθεση με προηγούμενες έρευνες, αυτή η συμφωνία δεν προβλέπει με συστηματικό τρόπο τις βαθμολογίες στις κλίμακες στάσεων. Συζητούνται η χρησιμότητα και οι περιορισμοί της μελέτης και γίνονται προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.

- Η επανακατηγοριοποίηση σε υπερκείμενες ομάδες είναι πάντα θετική για την πρόσληψη μειονοτήτων; Η περίπτωση των μεταναστών στην Ελλάδα
Ξένια Χρυσοχόου, Γιάννης Αναγνώστου,
Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

Οι διομαδικές έρευνες πάνω στις κοινωνικές διακρίσεις προτείνουν ότι για να μειωθούν οι διακρίσεις η κοινωνική κατηγοριοποίηση πρέπει να μεταφερθεί σε υψηλότερα, πιο περιεκτικά επίπεδα. Στην περίπτωση των μεταναστών πιθανές συμπεριλήψεις είναι είτε να περιληφθούν στην ευρύτερη κατηγορία των κατοίκων μιας χώρας είτε να περιληφθούν στην ευρύτερη κατηγορία των εργαζομένων. Οι δύο αυτές κατηγοριοποιήσεις, πέρα από την πρόσληψη των μεταναστών ως κοινωνικής κατηγορίας, ίσως να έχουν και συνέπειες για τον τρόπο που προσλαμβάνεται ο μετασχηματισμός της κοινωνίας σε πολυπολιτισμικής. Επιπλέον, μια επανακατηγοριοποίηση σε υπερκείμενες ομάδες ως απλή γνωστική διαδικασία επικαλύπτει τη διομαδική σύγκρουση που μπορεί να είναι παρούσα με αποτέλεσμα τα ευεργετικά στοιχεία της επανακατηγοριοποίησης να μην είναι ορατά ή να αντιστρέφονται. Σε ένα πείραμα μεταξύ υποκειμένων 3x2 κειρίστικάμε το επίπεδο της κατηγοριοποίησης των μεταναστών και των ντόπιων (ως δύο διακριτές ομάδες (συνθήκη ελέγχου), ως ανήκοντες στην

υπερκείμενη ομάδα των εργαζομένων-κοινωνική τάξη- και ως ανήκοντες στην υπερκείμενη ομάδα των κατοίκων της Ελλάδας (ώρα) και καταστήσαμε πρόδηλο ή όχι τον ανταγωνισμό μεταξύ των ομάδων. Τα αποτελέσματα έδειξαν σημαντικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ επιπέδων κατηγοριοποίησης και προδηλότητας του ανταγωνισμού. Το βασικότερο εύρημα είναι ότι η προδηλότητα του ανταγωνισμού όταν η υπερκείμενη ομάδα είναι η κοινωνική τάξη (εργαζόμενοι) δεν αλλάζει το τρόπο πρόσληψης των μεταναστών και της πολυπολιτισμικότητας ενώ αντίθετα είναι σημαντικό να γίνεται πρόδηλος ο ανταγωνισμός αν η υπερκείμενη ομάδα είναι σε επίπεδο χώρας (κάτοικοι). Σε αυτή την περίπτωση τα υποκείμενα προσλαμβάνουν τους μετανάστες πιο θετικά και δέχονται περισσότερα τον μετασχηματισμό της κοινωνίας σε πολυπολιτισμική όταν ο ανταγωνισμός με μια εξωομάδα γίνεται πρόδηλος παρά όταν δεν είναι.

- **Αναπαράσταση των διεθνών εξελίξεων και κανονιστικές αναφορές της πολιτικής δράσης**
Τηλέμαχος Ιατρίδης, Πανεπιστήμιο Κρήτης
Ξένια Χρυσοχόου, Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

Πέρα από τις παλαιές, εδραιωμένες ταξινομήσεις που αποτέλεσαν αντικείμενο πολεμικής και διαπραγματεύσεως στα πλαίσια των κυρίαρχων εθνικών κρατών, η παγκοσμιοποίηση φέρεται να παράγει νέες ταξινομικές διακρίσεις, οι οποίες νοηματοδοτούνται ως πολιτισμικές, κατά κανόνα, διαφορές. Οι νέες αυτές ταξινομήσεις δημιουργούν και νέα διλήμματα σχετικά με την κοινωνική δικαιοσύνη (ως προς τον καταμερισμό πόρων και προνομίων) και την πολιτική συμμετοχή. Η παρούσα συμβολή εστιάζει στις μορφές πολιτικής συμμετοχής που είναι διατεθειμένα να αναλάβουν τα κοινωνικά υποκείμενα σε αυτό το ρευστό παγκοσμιοποιούμενο πλαίσιο, σε αλληλεξάρτηση με τους καθιερωμένους κανόνες διανεμητικής δικαιοσύνης. Οι διεθνείς εξελίξεις πλαισιώνονται, όπως και αλλού (Ιατρίδης & Χρυσοχόου, 2008), με όρους (α) οικονομίας και εργασιακών σχέσεων, ή (β) εθνικής κουλτούρας. Τα αποτελέσματα της μελέτης, στην οποία στηρίζεται η συμβολή μας, δείχνουν διαφοροποιήσεις στη σχέση μεταξύ υιοθετούμενων μορφών πολιτικής συμμετοχής και κανόνων διανεμητικής δικαιοσύνης ανάλογα με τον τρόπο πλαισίωσης των διεθνών εξελίξεων. Μεταξύ άλλων, προκύπτει μία ενδιαφέρουσα σχέση ανάμεσα στο πολιτισμικό πλαίσιο κατανόησης της παγκοσμιοποίησης και στην άσκηση βίας ως μορφή πολιτικής δράσης, ενώ το ίδιο αυτό πλαίσιο δεν σχετίζεται καθόλου με τις εδραιωμένες μορφές πολιτικής συμμετοχής. Η συζήτηση των ευρημάτων στρέφεται γύρω από τη σχέση αναπαραστάσεων των κοινωνικών σχέσεων και δράσης, αλλά αναφέρεται επίσης στις πιθανές διασυνδέσεις των ευρημάτων με την γνωστή στις διομαδικές σχέσεις προβληματική σχετικά με την πραγματική και τη συμβολική απειλή.

Σάββατο, 10 Δεκεμβρίου, 12:00 – 14:00

Θεματική Ενότητα: Η Κοινωνική Ψυχολογία ως συνδεδεμένος κρίκος περιεχομένων, διαδικασιών και μηχανισμών

- **Επιτρεπτός και απαγορευμένος καθορισμός του χρόνου επέλευσης του θανάτου στο Δίκαιο**
Αναστάσιος Καντιάνης, Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

Το Δίκαιο εκκινεί από την αντίληψη ότι η προστασία της ζωής διαρκεί μέχρι την επέλευση του θανάτου. Ο καθορισμός του χρόνου επέλευσης του θανάτου ενός προσώπου συνιστά όμως σύμβαση. Διευρύνοντας σε κάποιες περιπτώσεις τα όρια του επιτρεπτού καθορισμού του χρόνου επέλευσης του θανάτου, το Δίκαιο απομακρύνεται από την παραδοσιακή αντίληψη του προστατευόμενου αγαθού της ζωής ως διάρκειας και μόνον: επιτρέπει, υπό ειδικότερους όρους, την ανακούφιση από τους πόνους

ασθενούς τελικού σταδίου ακόμα και με το ενδεχόμενο σύντμησης της διάρκειας ζωής του, αναγνωρίζει, υπό όρους, το δικαίωμα ενός προσώπου να αρνηθεί ακόμα και ζωτική θεραπεία, ενώ δεν αντιμετωπίζει ως άδικη πράξη την αυτοκτονία. Ταυτόχρονα όμως απαγορεύει την ιατρικώς υποβοηθούμενη αυτοκτονία και την ευθανασία υπό τη μορφή της ενεργητικής πρόκλησης θανάτου σε ασθενή, ακόμα και τελικού σταδίου, που εκφράζει ανάλογη επιθυμία. Εδράζονται οι απαγορεύσεις αυτές σε στέρεα νομικά θεμέλια ή αποτελούν προσωρινά αναχώματα του άβατου της απόλυτης προστασίας της ζωής;

- **Συμπόσιο: Λίστα σκέψεων και δίπολο πηγή-μήνυμα, ή η ψευδοδιλημματική αντιπαράθεση του κοινωνικού με το γνωστικό στην πλειοψηφική και μειονοτική επιρροή**
Στάμος Παπαστάμου, Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών
Αντώνης Γαρδικιώτης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Γεράσιμος Προδρομίτης, Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών

Η κοινωνική επιρροή εξακολουθεί να κατέχει κεντρική θέση στην κοινωνιοψυχολογική γραμματεία, ολοένα και περισσότερο μέσω της «πειθούς» ή, για την ακρίβεια, μέσω της καλπάζουσας γνωστικοποίησης της, παρουσιάζοντας έτσι ιδιαίτερο ενδιαφέρον, υπό την έννοια ότι αποτελεί κατά κάποιον τρόπο ένα είδος πρωτοτυπίας σε ό,τι αφορά την απο-κοινωνικοποίηση της Κοινωνικής Ψυχολογίας και, ταυτόχρονα, παράδειγμα αποτυχημένης μειονοτικής επιρροής δεδομένου ότι αντί της προβλεπόμενης -από τον Moscovici- ανάδυσσης της μεταστροφής στις μειονοτικές ιδέες, παρευρισκόμαστε σε μια μορφή σφετερισμού και οικειοποίησής τους από τον πληθυσμό ή/και την εξουσία. Εξηγούμαστε: τα πρώτα χρόνια της αθωότητας και της μάλλον διακριτικής εισδοχής της μαρξιστικής σκέψης στις εργασίες πάνω στην κοινωνική επιρροή, ακολούθησαν τα χρόνια της ωριμότητας όπου η προβληματική γύρω από τις διαφορές ανάμεσα στην πλειοψηφική και μειονοτική επιρροή χάνει την κοινωνιακή της σπουδαιότητα προς όφελος μιας πρώτης γνωστικοποίησης με (αυτο)σκοπό την υπέρβαση της μειονοτικής ιδιορρυθμίας.

Διανύουμε πλέον την εποχή της οικειοποίησης και του σφετερισμού, όπου οι ιδέες-δύναμη των διαδοχικών εκδοχών του γενετικού μοντέλου όπως η συνεκτικότητα, ο διαχωρισμός του μηνύματος από την πηγή του, η γνωστική επικύρωση και η κοινωνική σύγκριση αποσιωπούνται επιμελώς, παρά το γεγονός ότι πολλαπλασιάζονται οι πειραματικές εργασίες που επιχειρούν να υπερβούν την ενοχλητική αντίληψη κατά την οποία η κοινωνική αλλαγή προκύπτει ή διαδίδεται κατά κύριο λόγο από τις ενεργές μειονότητες. Οφείλουμε να αναγνωρίσουμε φυσικά ότι η προσαρμογή των εργασιών πάνω στην κοινωνική επιρροή στο παράδειγμα της πειθούς κατέστησε εφικτή η λεπτομερή γνώση των διαφόρων γνωστικών διαδικασιών και μηχανισμών που παρεμβαίνουν στην παραγωγή αυτών των φαινομένων. Χάσαμε ωστόσο το θεωρητικό, επιστημολογικό και ιδεολογικό ενδιαφέρον που παρουσιάζει η αναζήτηση της κοινωνιοψυχολογικής διαφοροποίησης και οι κοινωνιακές τους επιπτώσεις, ανάμεσα στην πλειοψηφική και μειονοτική επιρροή.

Παρουσιάζονται εδώ δυο πειράματα που επιχειρούν να επανεισάγουν το ενδιαφέρον στη σύγκριση πλειοψηφικής-μειονοτικής επιρροής και να προχωρήσουν λίγο πιο πέρα από την καθαρά ποσοτική όψη της περιήγησης «λίστας σκέψεων» που συνίσταται στην καταγραφή των σκέψεων που έρχονται στο μυαλό των υποκειμένων σχετικά με το θέμα με το οποίο ασχολείται το μήνυμα επιρροής. Ως τρίτη μεταβλητή εισάγεται η ποιότητα των επιχειρημάτων της πηγής επιρροής (ισχυρά/ασθενή), επιχειρήματα δηλαδή που θεωρούνται ή όχι πειστικά και τα οποία προκύπτουν από τη κεντρική ή την περιφερειακή οδό πειθούς αποδεικνυόμενα περισσότερο ή λιγότερο ανθεκτικά σε ενάντια σκεπτικά. Στη μεταβλητή «λίστα σκέψεων» προστίθεται η δυνατότητα επιλογής επιχειρημάτων επικεντρωμένων στο μήνυμα ή στην πηγή του, γεγονός που επιτρέπει τη σύγκριση ανάμεσα στη μονοσήμαντη ή επιλεκτική ενεργοποίηση των δύο διαφορετικών οδών γνωστικής επεξεργασίας του μηνύματος. Τα πειράματα αυτά μπορούν να αναζωπυρώσουν τη συζήτηση γύρω από τη μειονοτική επιρροή με κοινωνιακούς όρους.

- **Περιφερειακά ερεθίσματα και προτιμήσεις: Φαινόμενα σειράς και εξοικείωσης σε εκλογές**
Γεώργιος Αμπακούμκιν, *Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας*

Στην παρούσα έρευνα εξετάστηκε ο ρόλος δύο περιφερειακών ερεθισμάτων, της σειράς και της εξοικείωσης, σε εκλογικές προτιμήσεις. Προηγούμενες έρευνες έχουν εξετάσει κυρίως το ρόλο της σειράς σε πολιτικές εκλογές. Αρκετές από αυτές, έχουν διαπιστώσει φαινόμενα του πρότερου: Οι αρχικές θέσεις εμφάνισης σε μια λίστα συνδέονται με ένα πλεονέκτημα απέναντι σε επόμενες θέσεις. Κάποιες έρευνες έχουν εξετάσει το ρόλο της σειράς σε μη πολιτικές εκλογές και διάφορους διαγωνισμούς και, μεταξύ άλλων, έχουν διαπιστώσει φαινόμενα του πρόσφατου, δηλαδή πλεονέκτημα για σειρά εμφάνισης κοντά στο τέλος. Όσον αφορά την εξοικείωση, πολλές έρευνες διαπιστώνουν τη σχέση της εξοικείωσης με προτιμήσεις (π.χ., φαινόμενο της απλής έκθεσης). Παρόλα αυτά, ο ρόλος της εξοικείωσης στο πλαίσιο εκλογών, πολιτικών και μη, δεν φαίνεται να έχει ερευνηθεί παρά ελάχιστα. Στην παρούσα έρευνα (δύο μελέτες) εξετάστηκαν δεδομένα από πολιτικές (Μελέτη 1) και μη πολιτικές (Μελέτη 2) εκλογές. Διαπιστώθηκε η ταυτόχρονη εμφάνιση φαινομένων σειράς και εξοικείωσης και στις δύο μελέτες. Τα ευρήματα συζητούνται στο πλαίσιο θεωρητικών θέσεων σχετικά με το ρόλο περιφερειακών ερεθισμάτων σε προτιμήσεις.

Σάββατο, 10 Δεκεμβρίου, 18:30 – 20:00

Θεματική Συνεδρία: Πολιτισμός και μετανάστευση

- **Η (δια)πολιτισμική παράμετρος στη μελέτη της μετανάστευσης: Οφέλη και παρενέργειες**
Βασίλης Παυλόπουλος, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Η αναμφισβήτητη κοινωνική συνάφεια και η συνακόλουθη ώθηση της χρηματοδότησης οδήγησαν στην ανάπτυξη του ερευνητικού ενδιαφέροντος για την επιπολιτισμοποίηση και την προσαρμογή των μεταναστών διεθνώς και στην Ελλάδα. Παρόλα αυτά, αξιολογικό μέρος αυτής της ερευνητικής παραγωγής δεν λαμβάνει ουσιαστικά υπ' όψιν την πολιτισμική παράμετρο και τους παράγοντες πλαισίου, κινδυνεύοντας έτσι να καταλήγει απλώς στην αναπαραγωγή στερεοτύπων. Η παρουσίαση αυτή ανατρέπει σε πρόσφατα εμπειρικά δεδομένα από την ελληνική πραγματικότητα για να κάνει ορισμένες διαπιστώσεις που αφορούν το θεωρητικό υπόβαθρο, το μεθοδολογικό σχεδιασμό και την επικοινωνία των ερευνητικών ευρημάτων για τη μετανάστευση στο ευρύ κοινό. Τα ζητήματα που τίθενται αφορούν, μεταξύ άλλων, στην επεξεργασία του εννοιολογικού περιεχομένου των στρατηγικών επιπολιτισμοποίησης και στις εναλλακτικές τεχνικές για τη μέτρησή τους, στα επίπεδα ανάλυσης και ερμηνείας των δεδομένων και στην αμοιβαιότητα της διαμόρφωσης των διαμαδικών σχέσεων. Επισημαίνεται η αναγκαιότητα λειτουργικής ενσωμάτωσης των πολιτισμικών μεταβλητών στην ψυχολογική έρευνα για τη μετανάστευση, συμπληρωματικά προς και με σαφή διάκρισή τους από τους κοινωνικοδημογραφικούς και αναπτυξιακούς παράγοντες.

- **Παρουσίαση πιλοτικού προγράμματος έρευνας στην επίλυση συγκρούσεων με τη χρήση της εικόνας**
Ελένη Χούντα, Αθηνά Χατζούλη, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Στη συγκεκριμένη εισήγηση θα παρουσιαστεί το πιλοτικό πρόγραμμα έρευνας, το οποίο πραγματοποιήθηκε μέσα στα πλαίσια του ερευνητικού προγράμματος Ερευνητικές Δράσεις EMME 2011-2012, με τίτλο «Δημιουργική επίλυση συγκρούσεων σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα με τη χρήση νέων τεχνολογιών». Η έρευνα ασχολείται με ένα δημιουργικό τρόπο επίλυσης προσωπικών συγκρούσεων

μέσα από τη φωτογραφία και τη χρήση της εικόνας. Το πιλοτικό πρόγραμμα υλοποιήθηκε σε συνεργασία με ψυχολόγους και ψυχοθεραπευτές του κέντρου ημέρας Βαβέλ, το οποίο ασχολείται με την ψυχική υγεία μεταναστών και των παιδιών τους. Παρουσιάστηκε σε παιδιά μεταναστών υπό τη μορφή εβδομαδιαίας δραστηριότητας με τίτλο «As γίνουμε όλοι φωτογράφοι» και διήρκεσε από 18 έως 22 Ιουλίου 2011. Γενικότερος στόχος της έρευνας είναι η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο η εικόνα και οι νέες τεχνολογίες παίζουν στη συγκεκριμένη περίπτωση το ρόλο του διαμεσολαβητή και πως με την κατάλληλη χρήση τους τα ίδια τα άτομα ή οι ομάδες καλούνται να επιλύσουν έμμεσα τις διαφορές τους στηριζόμενοι στη δική τους νοητική προσπάθεια και ενέργειες. Σκοπός είναι να επιλεχθούν μελλοντικά οι πιο αποτελεσματικοί εναλλακτικοί τρόποι για την επίλυση των συγκρούσεων που εμφανίζονται σε σχολεία, όπου φοιτούν παιδιά διαφόρων εθνικότητων, προσαρμόζοντάς τους κάθε φορά στις ανάγκες της εκάστοτε περίπτωσης σύμφωνα με τις αρχές της ψυχολογίας και της δημιουργικότητας.

- **Δείκτες πρόσβασης παιδιών και ενηλίκων μεταναστών στην εκπαίδευση:**

- Αποτελέσματα πανελλαδικής έρευνας**

Μαρίνα Ντάλλα, Βασίλης Παυλόπουλος, Ηλίας Μπεζεβέγκης, Κατερίνα Γεωργαντή,
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Συνεχώς αυξανόμενο είναι το ενδιαφέρον των ευρωπαϊκών χωρών για την πρόσβαση των παιδιών και ενηλίκων μεταναστών στην εκπαίδευση, με τα δεδομένα που ισχύουν και για τον υπόλοιπο πληθυσμό, υπό συνθήκες ίσων ευκαιριών και ίσης αντιμετώπισης. Με βάση τη βιβλιογραφία και αντίστοιχες μελέτες που έχουν γίνει στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, η παρούσα ανακίνωση παρουσιάζει δείκτες που αφορούν τη συμμετοχή των παιδιών και ενηλίκων μεταναστών στην εκπαίδευση. Στα πλαίσια του διεπιστημονικού προγράμματος που χρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ένταξης συγκεντρώθηκαν πληροφορίες σε πανελλαδικό δείγμα 1843 μεταναστών, από τους οποίους οι 884 απάντησαν σε ερωτήσεις που αφορούν την εκπαίδευση των παιδιών τους στο ελληνικό σχολείο. Οι δείκτες μέτρησης της πρόσβασης των παιδιών μεταναστών στην εκπαίδευση, όπως προέκυψαν από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, είναι οι εξής: (α) σχολική επίδοση (μέσος όρος βαθμολογίας των παιδιών ανά σχολική βαθμίδα, ποσοστό μαθητών ηλικίας 11-15 ετών με χαμηλή επίδοση), (β) ποσοστό μαθητών που εγκαταλείπει πρόωρα την εκπαίδευση, (γ) δείκτης γονικής εμπλοκής, (δ) δείκτης παροχής εκπαίδευσης σε ικανοποιητικό επίπεδο, και (ε) δείκτης δυσκολίας επαφής των μεταναστών γονέων με το σχολείο. Παράλληλα, εξετάστηκαν δείκτες συμμετοχής ενηλίκων μεταναστών στην εκπαίδευση: (α) ποσοστό ατόμων ηλικίας 30-34 ετών με πτυχίο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, (β) δείκτης γνώσης της ελληνικής γλώσσας. Οι δείκτες αυτοί εξετάστηκαν σε συνάρτηση με την εθνικότητα, τη διάρκεια παραμονής στην Ελλάδα, την αστικότητα, το επίπεδο εκπαίδευσης και το φύλο. Τα αποτελέσματα της έρευνας παρέχουν πληροφορίες για τις διαδρομές προσαρμογής των παιδιών μεταναστών στην εκπαίδευση, αλλά και την ένταξη των ενηλίκων μεταναστών στην ελληνική κοινωνία.

- **Αντιλήψεις Ελλήνων, Αλβανών και Σέρβων εφήβων σχετικά με τη δομή και τη λειτουργία της οικογένειας**

Σταμάτης Αντωνίου, Μαρίνα Ντάλλα, Εύη Γεωργιάδου, *Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Λέδια Κασάκου, *Πανεπιστήμιο Τιράνων, Αλβανία*

Γεώργιος Μιχαϊλίδης, *Narodni University Nis, Σερβία*

Βασικό σκοπό της παρούσας έρευνας αποτελεί η διερεύνηση της δομής (πυρηνική ή εκτεταμένη) και της λειτουργίας (συνοχή και προσαρμοστικότητα) της οικογένειας σύμφωνα με τις αντιλήψεις Ελλήνων,

Αλβανών και Σέρβων εφήβων. Το δείγμα αποτελείται από 574 έφηβους ηλικίας 13 έως 16 ετών, εκ των οποίων οι 289 (50.3%) είναι αγόρια και 285 (49.8) κορίτσια. Ως προς τη χώρα προέλευσης, 154 (26.8%) έφηβοι είναι Έλληνες μαθητές Γυμνασίου από την ευρύτερη περιοχή της Αθήνας, 250 (43.6%) προέρχονται από σχολεία των Τιράνων και 170 (29.6%) προέρχονται από σχολεία της πόλης Νις της Σερβίας. Για τη μέτρηση της οικογενειακής λειτουργίας χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο «Οικογενειακή Συνοχή και Προσαρμοστικότητα» των Olson, Portner, Bell & Filsinger (1983) και η δομή της οικογένειας αξιολογήθηκε βάσει ερωτήσεων που αφορούν στα πρόσωπα που διαμένουν στο ίδιο σπίτι. Κάνοντας χρήση της αγγλικής έκδοσης ως πρότυπο, τα ερωτηματολόγια μεταφράστηκαν από ερευνητές της κάθε χώρας στην αντίστοιχη γλώσσα και στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε αντίστροφη μετάφραση προκειμένου να επιτευχθεί η εννοιολογική αντιστοιχία των ερωτηματολογίων. Ως προς τη δομή της οικογένειας βρέθηκαν σημαντικές διαφορές μεταξύ των τριών ομάδων. Περισσότεροι Έλληνες και Σέρβοι έφηβοι ζούσαν κατά βάση σε πυρηνικές οικογένειες με ένα παιδί σε σύγκριση με τους Αλβανούς (σε πυρηνικές άνω του ενός παιδιού). Περισσότεροι επίσης Αλβανοί και Σέρβοι έφηβοι διαβιούσαν σε εκτεταμένου τύπου οικογένειες (παππούς, γιαγιά, άλλα μέλη) σε σχέση με τους Έλληνες συνομήλικούς τους. Επιπλέον, συγκριτικά πολλοί περισσότεροι Έλληνες έφηβοι φαίνεται να βρίσκονται σε περιβάλλον μονογονεϊκών οικογενειών. Τέλος, βάσει των αντιλήψεων των εφήβων που συμμετείχαν, δεν παρατηρήθηκαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές ως προς τα επίπεδα συνοχής και προσαρμοστικότητας της οικογένειας, οι οποίες να σχετίζονται με την ομάδα καταγωγής των εφήβων.

ΚΥΡΙΑΚΗ, 11 Δεκεμβρίου

Κυριακή, 11 Δεκεμβρίου, 10:30 – 12:00

Θεματική Συνεδρία: *Εργασία, επάγγελμα, οργανισμοί*

- **Συναισθηματική νοημοσύνη και κλάδος σπουδών**
Σμαράγδα Καζή, *Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών*

Η έρευνα αυτή επικεντρώνεται στη Συναισθηματική Νοημοσύνη του φοιτητικού πληθυσμού. Υιοθετήθηκε ο ορισμός της Συναισθηματικής Νοημοσύνης ως «ένα υποσύνολο της κοινωνικής νοημοσύνης, η οποία εμπλέκει την ικανότητα του ατόμου να παρακολουθεί τα δικά του συναισθήματα και των άλλων, να τα διακρίνει μεταξύ τους και να χρησιμοποιεί αυτές τις πληροφορίες ως οδηγό για τις σκέψεις και τη δράση του» (Salovey & Mayer, 1990). Ως εργαλείο μέτρησης χρησιμοποιήθηκε η Ελληνική Κλίμακα Συναισθηματικής Νοημοσύνης (Ε.Κ.ΣΥ.Ν., Tsaousis, 2008), η οποία περιλαμβάνει τέσσερις υποκλίμακες: Έκφραση, Έλεγχος και Χρήση Συναισθημάτων και Ενσυναίσθηση. Στην έρευνα συμμετείχαν 624 πρωτοετείς και τεταρτοετείς φοιτητές Τμημάτων Ψυχολογίας, Νομικής, Ιατρικής και Πολιτικών Μηχανικών και συζητούνται οι διαφορές και οι συγκλίσεις που παρατηρήθηκαν ως συνάρτηση τόσο του κλάδου όσο και του έτους σπουδών.

- **Ο ρόλος των οργανωσιακών αξιών υποστήριξης στη γνωστική και συναισθηματική ταύτιση με τον εργασιακό οργανισμό**

Αθηνά Ξενικού, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ο ψυχολογικός δεσμός που αναπτύσσει ένας εργαζόμενος με τον οργανισμό στον οποίο εργάζεται περιλαμβάνει γνωστικές και συναισθηματικές διαστάσεις που σχετίζονται με την αντίληψη της έννοιας του εαυτού. Οι άνθρωποι έχουν την τάση να βλέπουν τον εαυτό τους μέσα από το πρίσμα του οργανισμού όπου εργάζονται με αποτέλεσμα να ποικίλει το κατά πόσο πιστεύουν ότι μοιάζουν με τα άλλα μέλη του οργανισμού (ή σε πιο αφαιρετικό επίπεδο με τα χαρακτηριστικά της ταυτότητας του οργανισμού) και αναπτύσσουν το αίσθημα του ανήκειν. Ο κύριος στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να εξετάσει την επίδραση της ύπαρξης οργανωσιακών αξιών υποστήριξης στην ισχύ της οργανωσιακής ταύτισης, δηλαδή του βαθμού που το άτομο ορίζει και κατανοεί τον εαυτό του μέσα από την υπαγωγή του στον εργασιακό οργανισμό. Το δείγμα αποτέλεσαν διακόσιοι εργαζόμενοι ενός Ελληνικού οργανισμού του δημόσιου τομέα. Οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν έναν αριθμό ερωτηματολογίων που μετρούσαν τις οργανωσιακές αξίες υποστήριξης, τη χαρισματική ηγεσία, και το γνωστικό και συναισθηματικό στοιχείο της οργανωσιακής ταύτισης. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι αξίες υποστήριξης ήταν στατιστικά σημαντικός προβλεπτικός παράγοντας του γνωστικού και του συναισθηματικού στοιχείου της οργανωσιακής ταύτισης. Επιπλέον, βρέθηκε μια στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση μεταξύ του παράγοντα των οργανωσιακών αξιών υποστήριξης και της χαρισματικής ηγεσίας. Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας έδειξαν ότι οι αξίες υποστήριξης αποτελούν ρυθμιστικό παράγοντα της σχέσης μεταξύ χαρισματικής ηγεσίας και ταύτισης, δηλαδή μόνο στην περίπτωση απουσίας οργανωσιακών αξιών υποστήριξης η χαρισματική ηγεσία είχε θετική επίδραση στα επίπεδα οργανωσιακής ταύτισης. Τα αποτελέσματα αυτά υποδεικνύουν ότι οι οργανωσιακές αξίες υποστήριξης αποτελούν βασικό στοιχείο το οποίο επιδρά στις γνωστικές και συναισθηματικές διαστάσεις του ψυχολογικού δεσμού μεταξύ του οργανισμού και των μελών του.

- **Ερωτηματολόγιο Συμπεριφοράς Επιρροής (IBQ) στους οργανισμούς: Μετάφραση, εγκυρότητα και αξιοπιστία της κλίμακας στα Ελληνικά**

*Κωνσταντίνα Τυροβολά, Βασιλική Παπανικολάου, Δημήτριος Αδάμης,
Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας*

Η άσκηση επιρροής αποτελεί βασική συνιστώσα του επιτυχημένου μάντζμεντ. Η επιτυχία μιας απόπειρας επιρροής, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την στρατηγική επιρροής που θα εφαρμοσθεί. Οι σχετικές μελέτες είναι ιδιαίτερος περιορισμένες στην Ελλάδα, γεγονός που εν μέρει οφείλεται στην έλλειψη ενός έγκυρου και αξιόπιστου εργαλείου μέτρησης των στρατηγικών επιρροής. Η συνθήκη αυτή δημιουργεί δυσκολίες στην κατανόηση των πολύπλοκων σχέσεων μεταξύ των παραγόντων της απόδοσης και στην αναγνώριση των δράσεων που πρέπει να υιοθετηθούν από τους μάντζεζερ, έτσι ώστε να είναι σε θέση να επηρεάζουν αποτελεσματικά τα υφιστάμενα στελέχη του οργανισμού. Σκοπός της συγκεκριμένης μελέτης ήταν να μεταφραστεί στα Ελληνικά η νεότερη έκδοση του Ερωτηματολογίου Συμπεριφοράς Επιρροής IBQ-G και να διερευνηθεί η εγκυρότητα και η αξιοπιστία του. Η ελληνική μετάφραση του IBQ-G χορηγήθηκε σε δείγμα εργαζομένων δύο δημόσιων οργανισμών σε δύο διαφορετικές χρονικές στιγμές. Παράλληλα χορηγήθηκε ένα επιπλέον ερωτηματολόγιο, το οποίο κατασκευάστηκε για τις απαιτήσεις της μελέτης και είχε ως στόχο την αξιολόγηση παρόμοιων συμπεριφορών επιρροής. Η συγχρονική εγκυρότητα της κλίμακας IBQ-G ήταν πολύ καλή και στις δύο χρονικές στιγμές αξιολόγησης ($p < .001$). Ομοίως, η εξέταση της αξιοπιστίας της επαναληπτικών μετρήσεων απέδειξε ότι οι περισσότερες από τις τακτικές επιρροής παρέμειναν σταθερές ($p > .05$). Συ-

венώς, η ελληνική έκδοση της κλίμακας IBQ-G αποτελεί μια έγκυρη και αξιόπιστη κλίμακα μέτρησης της συμπεριφοράς επιρροής. Ωστόσο, η χρονική σταθερότητα όλων των τακτικών της κλίμακας δεν υποστηρίζεται από την συγκεκριμένη μελέτη. Η ελληνική έκδοση του ερωτηματολογίου IBQ-G δύναται να χρησιμοποιηθεί τόσο για ερευνητικούς όσο και για οργανωσιακούς σκοπούς.

- **Εσωτερικοί παράγοντες και εργασιακή απόδοση**

*Αθηνά Παχατίρογλου, Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών
Βασιλική Παπανικολάου, Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας*

Η έρευνα αυτή αποτελεί την προσπάθεια σύνθεσης των εννοιών: εαυτός, έδρα ελέγχου, εργασιακή απόδοση υπό ένα κοινό πρίσμα, την ύπαρξη ή μη συσχέτισης μεταξύ τους. Στόχος της έρευνας είναι να εξετάσει αν και σε ποιο βαθμό οι δύο βασικές έννοιες του εαυτού, η αυτοεκτίμηση και η αυτοαντίληψη, και η πίστη των ανθρώπων ότι μπορούν ή όχι να ελέγξουν τα γεγονότα που τους συμβαίνουν επηρεάζουν την απόδοση στην εργασία τους. Πιο αναλυτικά, το αντικείμενο της έρευνας αφορά στην επίδραση της αυτοεκτίμησης και της αυτοαντίληψης στην εργασιακή απόδοση κάνοντας ένα διαχωρισμό μεταξύ εκείνων που έχουν εσωτερική έδρα ελέγχου και εκείνων που έχουν εξωτερική. Οι δυο βασικές υποθέσεις είναι (α) οι εργαζόμενοι με εσωτερική έδρα ελέγχου αποδίδουν περισσότερο απ' ό,τι εκείνοι με εξωτερική έδρα ελέγχου, και (β) οι εργαζόμενοι με υψηλή αυτοεκτίμηση εμφανίζουν αυξημένη εργασιακή απόδοση.

Το δείγμα που χρησιμοποιήθηκε ήταν 106 εργαζόμενοι δημόσιοι και ιδιωτικού τομέα, 41 άνδρες και 65 γυναίκες. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε τους μήνες Αύγουστο και Σεπτέμβριο 2011. Χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο που περιελάμβανε τις παρακάτω κλίμακες: (α) Αυτοεκτίμηση (Rosenberg, 1965), (β) αυτοαντίληψη (Μακρή- Μπότσαρη, 2001), (γ) έδρα ελέγχου (Spector, 1988), (δ) εργασιακή απόδοση (Παπάνης & Ρόντος, 2005). Βρέθηκε ότι οι εργαζόμενοι με υψηλή αυτοεκτίμηση έχουν περισσότερο εσωτερική έδρα ελέγχου παρά εξωτερική. Η υψηλή αυτοεκτίμηση οδηγεί σε υψηλή εργασιακή απόδοση. Επιπλέον, οι εργαζόμενοι με εσωτερική έδρα ελέγχου αποδίδουν περισσότερο στην εργασία τους από ό,τι εκείνοι με εξωτερική έδρα ελέγχου. Συμπερασματικά, οι εσωτερικοί παράγοντες και η εργασιακή απόδοση είναι ένα θέμα ιδιαίτερα χρήσιμο ως προς την αποτελεσματική και παραγωγική λειτουργία των οργανισμών αλλά και ως προς την γνώση και βελτίωση της απόδοσης των εργαζομένων. Η αντίληψη του οργανωσιακού περιβάλλοντος ως ένα σημαντικό κομμάτι της ταυτότητας του εργαζόμενου μπορεί να οδηγήσει στην ανάπτυξη και υιοθέτηση τεχνικών κοινωνικής διοίκησης.

- **Αντιλαμβανόμενη οργανωσιακή δικαιοσύνη και ψυχική υγεία των εργαζομένων στο εργασιακό περιβάλλον των δημόσιων οργανισμών**

*Σοφία Πρωτόπαπα, Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών
Βασιλική Παπανικολάου, Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας*

Η διεθνής βιβλιογραφία συνδέει την αντιλαμβανόμενη οργανωσιακή δικαιοσύνη, μία κύρια διάσταση στην αντίληψη του εργασιακού περιβάλλοντος, με τη ψυχική και σωματική υγεία των εργαζομένων, καθώς και με τη μειωμένη εργασιακή τους απόδοση, όπως και με άλλα συναφή φαινόμενα, τα οποία και επιφέρουν αρνητικές συνέπειες, όχι μόνο σε έναν οργανισμό, αλλά και στη κοινωνία γενικότερα. Η παρούσα έρευνα αποσκοπεί στη διερεύνηση της σχέσης των εργαζομένων με την εργασία τους, μελετώντας την ενδεχόμενη ύπαρξη αλληλεπίδρασης μεταξύ του αντιλαμβανόμενου εργασιακού περιβάλλοντος, υπό το πρίσμα της οργανωσιακής δικαιοσύνης, και της ψυχικής υγείας των εργαζομένων. Η εστίαση στο δημόσιο τομέα δικαιολογείται βάσει των ιδιαιτεροτήτων που τον χαρα-

κτηρίζουν. Στην έρευνα συμμετείχαν 343 εργαζόμενοι σε δημόσιους φορείς. Κατασκευάστηκε ένα ερωτηματολόγιο που περιελάμβανε τις κλίμακες: 'The Four-Component Model of Procedural Justice' και 'The General Health Questionnaire' (GHQ-12). Πραγματοποιήθηκαν αναλύσεις συνάφειας με το συντελεστή Spearman's rho. Βρέθηκε ότι όσο αυξάνεται η αντιλαμβανόμενη οργανωσιακή δικαιοσύνη και οι διαστάσεις αυτής, τόσο καλύτερα επίπεδα ψυχικής υγείας σημειώνουν τα άτομα. Τα ευρήματα υποδεικνύουν την ανάγκη συμπερίληψης της συνισταμένης της οργανωσιακής δικαιοσύνης κατά τον οργανωσιακό σχεδιασμό ενός οργανισμού, με σκοπό τη προαγωγή της ψυχικής υγείας των εργαζομένων σε αυτόν. Η σημασία της παρούσας έρευνας έγκειται στο ότι τα αποτελέσματα της θα συμβάλουν τόσο στη βελτίωση του τρόπου διοίκησης των οργανισμών και των εργασιακών σχέσεων προϊσταμένων-υφισταμένων, όσο και στην αύξηση της εργασιακής αποδοτικότητας.

Κυριακή, 11 Δεκεμβρίου, 12:30 – 14:00

Θεματική Συνεδρία: Παιδικότητα και εφηβεία. Κοινωνιοψυχολογικές δυναμικές στο σχολείο και την οικογένεια

- Ο «κόσμος» στην Ελλάδα: Κοινωνικές αναπαραστάσεις των παιδιών για τη δημόσια σφαίρα μέσα από ζωγραφιές

Αναστάσιος Παιδακάκης, Sandra Jovchelovitch, London School of Economics and Political Science, UK

Από τη σκοπιά των κοινωνικών αναπαραστάσεων, αυτή η μελέτη έχει σκοπό να διερευνήσει τις κοινωνικές αναπαραστάσεις των παιδιών για τη δημόσια σφαίρα στην Ελλάδα. Η έννοια της δημόσιας σφαίρας από το Habermas (1989), βασισμένη στην ιδέα της κριτικής αντιπαράθεσης μας εφοδιάζει με μια σταθερή έννοια προκειμένου να διερευνήσουμε κοινωνικά ζητήματα. Αυτή η συγκεκριμένη έρευνα, έχοντας ένα 2x2 ερευνητικό σχεδιασμό, διερευνά πως το κοινωνικό πλαίσιο (πολυπολιτισμικό σχολείο στο κέντρο της Αθήνας, σχολείο βορείων προαστίων) και η ηλικία (7 και 10 χρόνων αντίστοιχα) μπορούν να επηρεάσουν τις αναπαραστάσεις των παιδιών για τη δημόσια σφαίρα. Ως εκ τούτου, το δείγμα αποτελείται από 84 παιδιά και από τα 2 σχολεία. Στη συγκεκριμένη μελέτη, η έννοια της δημόσιας σφαίρας εγχειρηματοποιήθηκε ως "κόσμος" προκειμένου να γίνει κατανοητή από τους συμμετέχοντες ενώ η ποιοτική μεθοδολογία επιλέχθηκε ως πιο κατάλληλη για να διερευνήσει τέτοιου είδους σύνθετα κοινωνικά ζητήματα. Οι ζωγραφιές αποτέλεσαν τη βασική ερευνητική στρατηγική αλλά και οι γραπτές περιγραφές των ζωγραφιών και η συμμετοχική παρατήρηση συμπεριλήφθησαν ως μέρος της ερευνητικής διαδικασίας. Ο συνδυασμός της ποσοτικής και της ποιοτικής μεθοδολογίας επιλέχθηκε προκειμένου να διασφαλισθεί ότι το φαινόμενο θα διερευνηθεί ολιστικά. Τα βασικά αποτελέσματα έδειξαν ότι τα παιδιά από το σχολείο των βορείων προαστίων είναι πιο πιθανό να παράγουν αντικειμενικές ζωγραφιές σε σύγκριση με τα παιδιά από το πολυπολιτισμικό σχολείο ανεξάρτητα από την ηλικία (7 και 10 χρόνων αντίστοιχα).

- Η συμβολή της ανάλυσης των κοινωνικών αναπαραστάσεων στη βελτίωση των διδακτικών πρακτικών: Το παράδειγμα του ζητήματος της σχολικής μετάβασης
Ευθυμία Γουργιώτου, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Σύμφωνα με τον Moscovici (1984) οι κοινωνικές αναπαραστάσεις είναι ένα σύστημα αξιών, εννοιών και πρακτικών με διπλή σημασία: την εδραίωση μιας τάξης, η οποία δίνει στα άτομα τη δυνατότητα προσανατολισμού μέσα στο κοινωνικό και υλικό περιβάλλον και την εξασφάλιση της επικοινωνίας

μεταξύ των μελών μιας κοινωνίας. Στη συνέχεια, οι υποστηρικτές της δομικής θεωρίας των ΚΑ (Abric, 1994. Flament, 1994. Vegres, 1995) τις ερμηνεύουν ως το γεγονός και τη διαδικασία μιας διανοητικής δραστηριότητας με την οποία ένα άτομο ή μία ομάδα αναθεωρεί την πραγματικότητα στην οποία έχει εμπλακεί και της αποδίδει μια ιδιαίτερη σημασία. Έρευνες έδειξαν ότι οι διδακτικές των εκπαιδευτικών επηρεάζονται από το κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον στο οποίο κινούνται, διαμορφώνοντας τις κοινωνικές αναπαραστάσεις τους για τη διδασκαλία, το σχολείο, το δάσκαλο, τη γνώση και τη μάθηση. Οι αναπαραστάσεις αυτές, αποτελούν τους κυριότερους παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν την καθημερινή πρακτική μέσα στην τάξη και, κατ' επέκταση, να επηρεάσουν και την ανάπτυξη και μάθηση των παιδιών. Βασικός σκοπός της έρευνας ήταν η ανάδειξη του περιεχομένου των αναπαραστάσεων της σχολικής μετάβασης στους νηπιαγωγούς και η αναγνώριση των συνδέσμων ανάμεσα στις κοινωνικές αναπαραστάσεις και τις διδακτικές μετάβασης που υιοθετούν στην τάξη τους. Στην έρευνα συμμετείχαν 458 νηπιαγωγοί δημόσιων νηπιαγωγείων απ' όλη την επικράτεια, απαντώντας σε ένα δομημένο ερωτηματολόγιο. Για την ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το λογισμικό Tridoux 5.1, το οποίο μας βοήθησε στον προσδιορισμό των επιπτώσεων που είχαν οι αναπαραστάσεις στις διδακτικές πρακτικές.

- **Επικοινωνιακή εκφραστική ανέλιξη συγκινήσεων ως συναισθημάτων σε παιδιά**
Κωνσταντίνος Δημουλάς, Βασιλική Νημά, Ευριπίδης Δημουλάς, Θεοδώρα Παπαδημητρίου, Ιωάννης Καλύβας, Φωτεινή Καλύβα, Θωμάς Κατσαρός, Δημήτριος Λιόβας, Νικόλαος Φαρμάκης, Κωνσταντίνος Βαϊνάς, Γραφείο Σχολικών Συμβούλων Β/θμιας Εκπαίδευσης Νομού Λάρισας, Ανάταξη Σχολή Παιδαγωγικής Τεχνολογικής Εκπαίδευσης, Ομάδα Εργασίας Ψυχοβιοαναλυτικής Έρευνας

Σκοπός της έρευνας ήταν να «μετρηθεί» η έκφραση της συγκίνησης στο πρόσωπο σε «ροή» (βίωση, έκφραση, έκφραση βιωμένων), για επικοινωνιακή αξιοποίηση. Ακολούθηθηκε η εξής μέθοδος (υποκείμενα Έλληνες): Ύστερα από δοκιμαστική και (ανά 12 άντρες και γυναίκες) πειραματική διαδικασία και έλεγχο της (32 άντρες και 32 γυναίκες, ανά 16, από 8 για τη λύπη και την ευτυχία, περίεξ των οποίων θα συνεγείρονταν όλα τα συναισθήματα), σε δείγμα 30 παιδιών (6, 9, 11 ετών, ανά 5 αγόρια και 5 κορίτσια σε κάθε ομάδα) μαγνητοσκοπήθηκε η αυθόρμητη έκφραση της συγκίνησης, από την ακρόαση (αποδεδειγμένα ικανών να διεγείρουν συγκινησιακά) μουσικών κομματιών, και η (από ένα σημείο και μετά) τεχνητή (αηδιστική νοητική εικόνα) εμπλοκή της ανέλιξης της συγκίνησης, που προβλεπόταν να βγει στην έκφραση του προσώπου. Στο τέλος κάθε φάσης, το υποκείμενο κατέγραφε, από 1 έως 7, ό,τι αισθάνθηκε στη διάρκεια της. Τη βιντεοταινία είδαν, χωρίς ήχο, 4 κριτές (2 άντρες και 2 γυναίκες, με μαθήματα που τους παρέδωσε ο ερευνητής), που αποτύπωσαν τη συγκινησιακή έκφραση των υποκειμένων, σε κάθε φάση (έλεγχος, αναμονή, εμπλοκή), στην ίδια βαθμολογική κλίμακα. Τα αποτελέσματα έδειξαν αύξηση της εκφραστικής πλαστικότητας κυρίως των παιδιών 9 ετών, ιδιαίτερα των κοριτσιών, επιβεβαιωμένη σε δείγμα 114 παιδιών (ηλικίας όπως παραπάνω, ανά 19 αγόρια και κορίτσια στην ομάδα), με ένταξη σε εκείνο, έτσι που να σχηματίζονται ομάδες των 24 αγοριών και 24 κοριτσιών, για κάθε ηλικία, σε σύνολο 144 παιδιών. Συμπεραίνεται επικοινωνιακά αξιοποιήσιμη, συνακόλουθη με την ηλικία και το φύλο ανάπτυξη της (υποδεέστερης της βίωσης) συγκινησιακής εκφραστικότητας του προσώπου, έως ότου ψυχοκοινωνικοί κυρίως λόγοι την περιορίσουν.

- **Οικογενειακή λειτουργικότητα στην ελληνική αστική οικογένεια ως προς τη συνοχή και την προσαρμοστικότητα της: Σύγκριση των εκτιμήσεων παιδιών και εφήβων με αυτές των γονέων τους**

Άννα Δαβίδ-Σπανοπούλου, Αικατερίνη Γκαρή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας, ως μέρος ευρύτερης έρευνας που μελετά τη δομή και λειτουργία της οικογένειας στην Ελλάδα, συνθέτουν μια εικόνα που αφορά στην οικογενειακή λειτουργικότητα της οικογένειας στην ευρύτερη περιοχή Αττικής, ως προς τις διαστάσεις προσαρμοστικότητας και συνοχής της οικογένειας. Διερευνώνται οι απόψεις τριών ηλικιακών ομάδων, δηλαδή παιδιών και εφήβων ηλικίας 10-17 ετών (N=1004) και των γονέων τους ηλικίας 36-50 ετών (N=438) με τη μέθοδο των επάλθλων ομάδων. Για την εκτίμηση της οικογενειακής λειτουργικότητας και ειδικότερα του συναισθηματικού δεσίματος των μελών της και των δυνατοτήτων αλλαγής σε κρίσιμες ή μεταβατικές περιόδους χρησιμοποιήθηκε η Κλίμακα Εκτίμησης Προσαρμοστικότητας και Συνοχής της οικογένειας (Family Adaptation and Cohesion Evaluation Scales-III, Olson, 1986), όπως προσαρμόστηκε από τους Μπίμπου-Νάκου, Στογιαννίδου, Παπαγεωργίου & Κιοσέογλου, 1997). Από τα ευρήματα φαίνεται ότι περισσότεροι είναι οι γονείς από τα παιδιά και τους εφήβους που αναφέρουν δυσλειτουργικά μεγάλη συναισθηματική εμπλοκή των μελών της οικογένειας. Οι έφηβοι αναφέρουν μικρότερη συνοχή της οικογένειας, σε σχέση με τα παιδιά, και εκφράζουν επιθυμία για μεγαλύτερη συνοχή στο πλαίσιο της οικογένειας. Οι έφηβοι επιθυμούν μεγαλύτερη αλλαγή ρόλων τόσο σε σχέση με τα παιδιά όσο και με τους γονείς τους. Τα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν τα μεθοδολογικά ζητήματα που αντιμετωπίζουν οι ερευνητές της οικογένειας και θεραπευτές σε ό,τι αφορά την έλλειψη συμφωνίας των αναφορών των μελών της οικογένειας. Αναδεικνύεται η σπουδαιότητα της συλλογής δεδομένων από διαφορετικά μέλη της οικογένειας με σκοπό την πληρέστερη κατανόηση της πολυπλοκότητας του οικογενειακού συστήματος. Τα ευρήματα αυτά διερευνώνται επιπροσθέτως και σχολιάζονται σε σχέση με διακριτές δομές οικογένειας, οι οποίες αναδύονται με βάση τα κριτήρια του επαγγέλματος, των εισοδημάτων και της μόρφωσης των δύο συζύγων.

ADDENDA

Κυριακή, 11 Δεκεμβρίου, 14:00 – 14:30

Θεματική Συνεδρία: Σχολεία συνεργατικής μάθησης και πρόληψης. Εφαρμογή και αποτελέσματα

Εισαγωγή στο πιλοτικό πρόγραμμα «Σχολεία συνεργατικής μάθησης και πρόληψης»

Στέλλα Χαλιμούρδα, Μίκα Χαρίτου-Φατούρου, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*
✉ stellahalimourda@yahoo.gr

Η αύξηση των κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων συμβαδίζει με την αύξηση της βίας σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ, 2001). Το σχολείο παράλληλα εμφανίζει έναν αυξανόμενο αριθμό ψυχοκοινωνικών προβλημάτων, όπως ο σχολικός εκφοβισμός και η θυματοποίηση με έντονο το στοιχείο της λεκτικής και σωματικής κακοποίησης. Η κοινωνία, η οικογένεια, το φύλο αποτελούν κομβικούς παράγοντες στην εκδήλωση των ψυχοκοινωνικών προβλημάτων. Τα προβλήματα αυτά ενισχύονται με τη σιωπηρή συμμετοχή του κοινωνικού περιγύρου (εκπαιδευτικοί, γονείς). Παρουσιάζεται το πιλοτικό πρόγραμμα παρέμβασης «Σχολεία συνεργατικής μάθησης και πρόληψης» στην Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Το πρόγραμμα αυτό προτείνει αλλαγή στον τρόπο διδασκαλίας και όχι στο τι διδάσκονται τα παιδιά. Το Πρόγραμμα εφαρμόζει την παιδαγωγική των Celestine Freinet Μίλτου Κουντουρά, βοηθά τους μαθητές να οικοδομήσουν μια ιδιαίτερη σχέση με το σχολικό σύνολο και τη συλλογική διαμόρφωση κανόνων σε αυτό. Με στόχο την εφαρμογή νέων αρχών όπως η συλλογικότητα, η αλληλεγγύη και η λειτουργία του σχολείου ως «κοινότητα» με πρωταγωνιστές τους μαθητές, τους εκπαιδευτικούς και τους γονείς.

Η εφαρμογή του προγράμματος «Σχολεία συνεργατικής μάθησης και πρόληψης» στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Νίκος Κυπριωτάκης, *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Η παρουσίαση του προγράμματος «Σχολεία συνεργατικής μάθησης και πρόληψης» που εφαρμόζεται στο 1ο Γυμνάσιο Μαρκόπουλου είναι μια ενδιαφέρουσα πρόκληση. Ωστόσο, ακόμα μεγαλύτερη πρόκληση είναι αυτή της μετάβασης και της δημιουργικής αλλαγής εντός του (συμβατικού) σχολικού περιβάλλοντος, της μετάβασης προς ένα διαφορετικό μοντέλο συν-εργασίας με τους μαθητές, ένα μοντέλο περισσότερο μαθητοκεντρικό και προσωποκεντρικό, περισσότερο συνεργατικό, σχεσιακό και πολύπλευρο. Δίνοντας χώρο και χρόνο στην ανάπτυξη της αυτονομίας των μαθητών, στην προσωπική τους ανάπτυξη και πραγμάτωση, αυτό μοιάζει να είναι η αληθινή πρόκληση. Και μάλιστα, σε ένα περιβάλλον στο οποίο μοιάζει σχεδόν σαν να μην υπάρχει χώρος και χρόνος για την ανάπτυξη των σχέσεων και της ποιότητάς τους. Όλο αυτό το εγχείρημα μοιάζει για την ώρα, κατά τα πρότυπα του Celestin Freinet και του Μίλτου Κουντουρά, σαν μια μεγαλύτερης κλίμακας προσπάθεια «δοκιμής-λάθους». Εφόδια μας στην προσπάθεια αυτή είναι ο ενθουσιασμός των γονέων και των μαθητών, το ζεστό κλίμα μεταξύ των συναδέλφων που νιώθουν την ανάγκη και συμμετέχουν εθελοντικά, η εποπτεία-συντονισμός από τη συντονίστρια, καθηγήτρια Μίκα Χαρίτου-Φατούρου, το παράδειγμα των σχολείων του εξωτερικού, αλλά και κάποιες βασικές αρχές και αξίες, όπως αυτές που προωθούνται, π.χ., στα πλαίσια του Μείζονος Προγράμματος Επιμόρφωσης, στα πλαίσια του Νέου Σχολείου, αλλά και όπως αυτές που διαπνέουν γενικά την ανθρωπιστική ψυχολογία και εκπαίδευση, με επιπλέον στοιχεία από διαφορετικές πηγές, όπως το NVC, το Focusing, τα encounter groups, τα παιχνίδια ρόλων, συστημικές προτάσεις περί διαμόρφωσης ομάδων, ασκήσεις καλλιέργειας της ενσυναίσθησης, κ.ά.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΟΜΙΛΗΤΩΝ

Αμπακούμκιν Γεώργιος

✉ gabak@ece.uth.gr

Αντωνίου Αλέξανδρος-Σταμάτης

✉ asantoni@hol.gr

Γαρδικιώτης Αντώνης

✉ agardiki@jour.auth.gr

Γιώτσα Άρτεμης

✉ agiotsa@uoi.gr

Γκέκα Μαρία

✉ mgeka@nured.auth.gr

Γκουμάτση Σοφία

✉ sophiagkoumatsi@yahoo.gr

Γουργιώτου Ευθυμία

✉ egourgiotou@edc.uoc.gr

Δαβίδ-Σπανοπούλου Άννα

✉ adavidspa@yahoo.gr

Δημουλάς Κωνσταντίνος

✉ dimoulask@yahoo.gr

Ιατρίδης Τηλέμαχος

✉ iatridis@fks.uoc.gr

Καζή Σμαράγδα

✉ kazisma@panteion.gr

Κακαλέτρης Παναγιώτης

✉ takis@panteion.gr

Καντιάνης Αναστάσιος

✉ akantianis@yahoo.com

Καραμανώλη Βάσια

✉ vaskar3@yahoo.com

Καρυανού Κυριακή

✉ kellykarianou@gmail.com

Κατερέλος Ιωάννης

✉ iokat@panteion.gr

Κορδούτης Παναγιώτης

✉ kordouti@panteion.gr

Μέλλον Ρόμπερτ

✉ mellon@panteion.gr

Ντάλλα Μαρίνα

✉ marinantalla@yahoo.gr

Ξενικού Αθηνά

✉ axenikou@phs.uoa.gr

Παιδακάκης Αναστάσιος

✉ a.pedakakis@gmail.com

Παπαθεοδώρου Διδώ

✉ didopapa@hotmail.com

Παπανικολάου Βασιλική

✉ bpapanikolaou@esdy.edu.gr

Παπαστάμου Στάμος

✉ papastamou@eekpsy.gr

Παππά Εμμανουέλα

✉ ros_pana@yahoo.gr

Παυλόπουλος Βασίλης

✉ vpanlop@psych.uoa.gr

Παχατίρογλου Αθηνά

✉ (βλ. Παπανικολάου Βασιλική)

Προδρομίτης Γεράσιμος

✉ gprod@panteion.gr

Πρεσβέλου Κλειώ

✉ presvelou13@hotmail.com

Πρωτόπαπα Σοφία

✉ (βλ. Παπανικολάου Βασιλική)

Ρήγα Αναστασία-Βαλεντίνη

✉ riga@psy.soc.uoc.gr

Τσεντσερίης Μιχαήλ

✉ tsentseris@gmail.com

Τυροβολά Κωνσταντίνα

✉ (βλ. Παπανικολάου Βασιλική)

Χατζούλη Αθηνά

✉ ahatzouli@media.uoa.gr

Χούντα Ελένη

✉ (βλ. Χατζούλη Αθηνά)

Χρυσσοχούου Ξένια

✉ chrissochoou@eekpsy.gr

